

2019

ARCHEOLOGIENOTA Bergbosstraat Te Merelbeke (Oost-Vlaanderen)

ADEDE Archeologisch Rapport 380

David Janssens

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 380

Archeologienota Bergbosstraat te Merelbeke (Oost-Vlaanderen).

DAVID JANSSENS

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2019
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Simon Claeys & David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

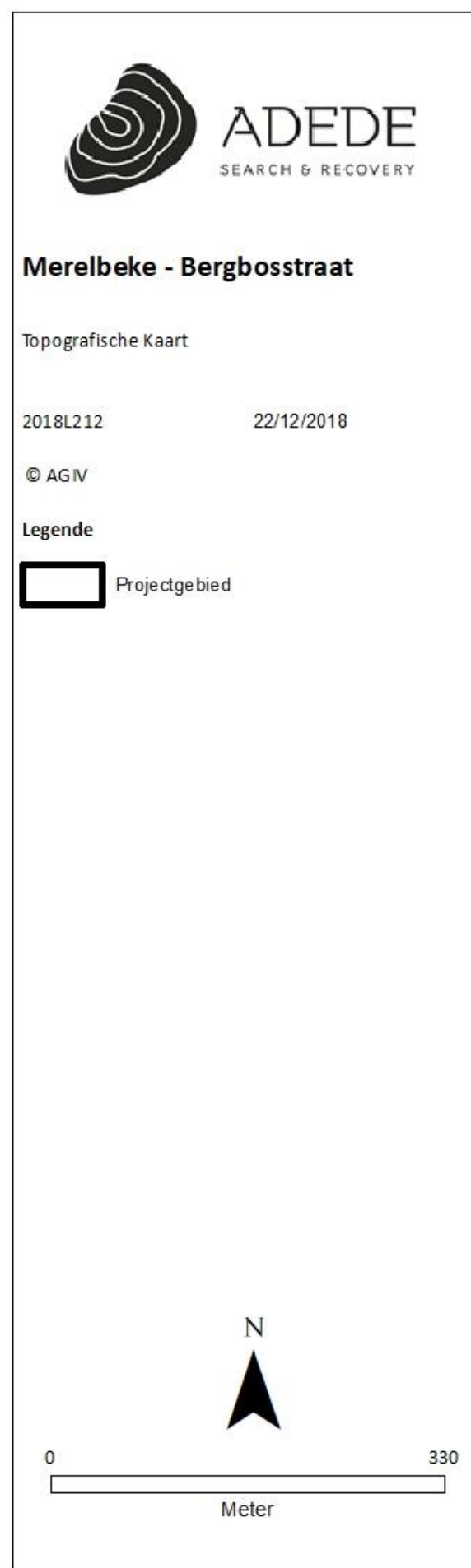
Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 9 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 9 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 9 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 9 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 10 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 14 -
2.6	Randvoorwaarden	- 14 -
2.7	Werkwijze	- 14 -
3	Assessmentrapport.....	- 21 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 21 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 23 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 23 -
3.2.2	Quartaair geologisch	- 24 -
3.2.3	Bodem	- 25 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 25 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 26 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 27 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 28 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 29 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 31 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 31 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 32 -
3.3.2.1	Kaart van Villaret (1745 – 1748).....	- 32 -
3.3.2.2	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 33 -
3.3.2.3	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 36 -
3.3.2.4	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 36 -
3.3.2.5	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 37 -
3.3.2.6	Orthofoto's	- 38 -
3.4	Controleboring ADEDE	- 42 -
3.5	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 45 -

3.5.1	CAI Locaties	- 45 -
3.5.2	(Archeologie)nota's	- 50 -
4	Besluit	- 53 -
4.1	Beantwoording onderzoeksvragen	- 53 -
4.2	Samenvatting onderzoek.....	- 54 -
5	Bibliografie.....	- 55 -
6	Lijst van figuren	- 57 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2018L212
Site	Merelbeke- Bergbosstraat
Projectsigle ADEDE	MER-BER
Ligging	Kruising Bergbosstraat met Borgt 9820 Merelbeke
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Kadaster	Merelbeke, 2e afdeling, sectie B nrs. 1030a Zie plannummer 3
Soort onderzoek	Bureauonderzoek, controleboring
Aard van de vervolgwerven	Aanleg residentiële woningen met intern wegtracé
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 201700184 Alexander Cattrysse 2017/00187
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Janssens D., 2019, Archeologienota Bergbosstraat te Merelbeke (Oost-Vlaanderen) ADEDE Archeologisch Rapport 380, Gent.
Grootte projectgebied	Ca. 3164m ²
Periode uitvoering	December 2018 – januari 2019
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek, controleboring
Verstoorde zones	Nvt

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Merelbeke - Bergbosstraat

Orthofoto 2017

2018L212 22/12/2018

© AGIV

Legende

 Projectgebied

N

0 225

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Merelbeke - Bergbosstraat

GRB

2018L212 22/12/2018

© AGIV

Legende

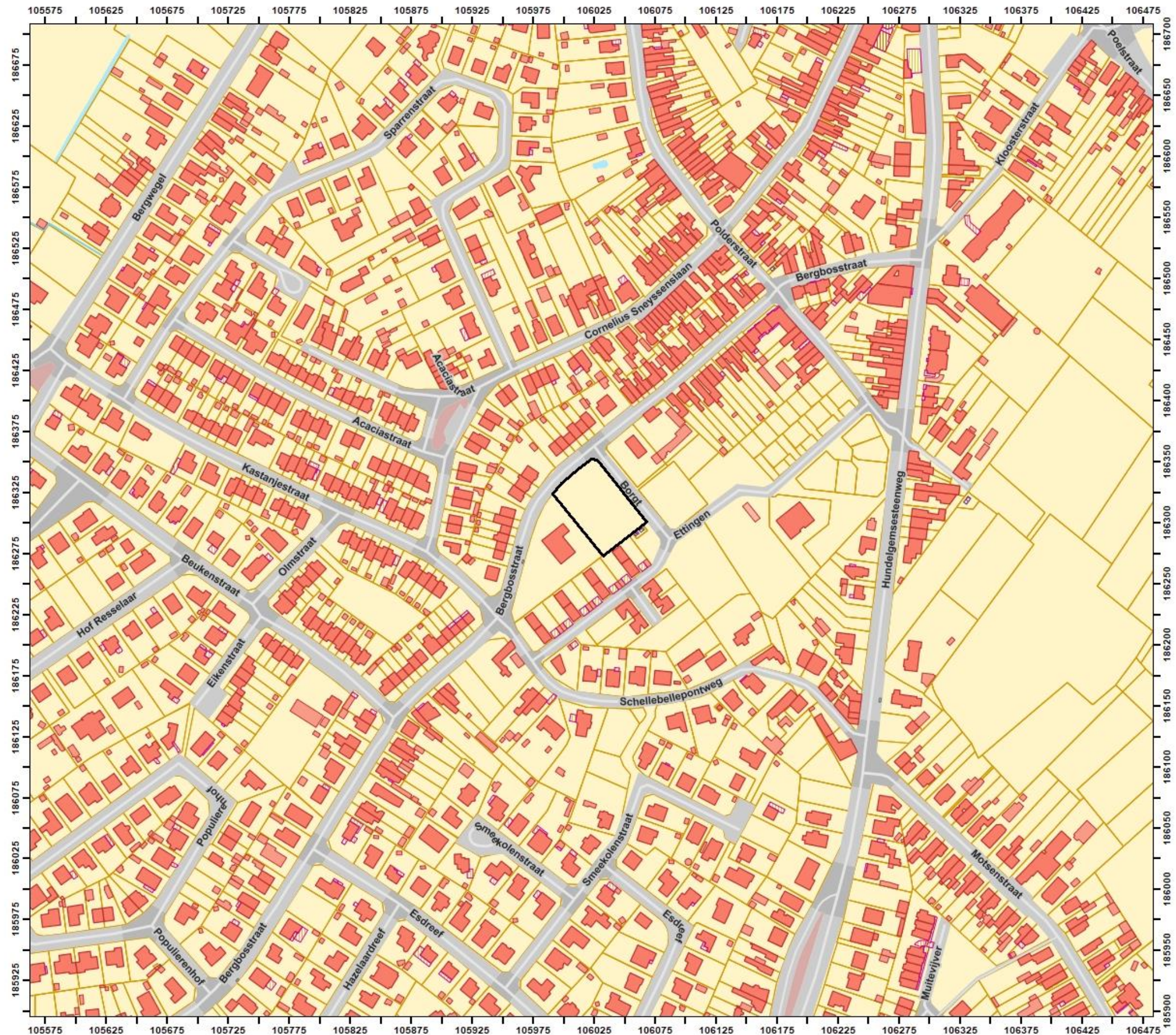
Projectgebied

N

0 225

Meter

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen het onderzoeksgebied werd voorafgaand nog geen archeologisch onderzoek verricht. In de nabije en ruimere omgeving zijn echter verscheidene onderzoeken verricht. Deze worden verder toegelicht in '§3.4 Archeologische situering van het projectgebied'.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

De huidige toestand bestaat uit een braakliggend terrein. Het terrein lijkt aan de hand van luchtfoto's uit 2013-2014 gebruikt geweest te zijn als werfzone (infra). Tevens loopt een NATO pijpleiding doorheen het projectgebied.

Op 24.12.2018 werd er een locatiebezoek uitgevoerd door ADEDE bvba in combinatie met een controleboring die binnen het assessment zal besproken worden. Tijdens het uitvoeren van de controleboringen bleek duidelijk dat een deel van het terrein reeds geroerd werd met de aanleg van pompputten en leidingen, in hoofdzaak aan de oostelijke zijde van het terrein. Nutsvoorzieningen werden eveneens centraal op het terrein vastgesteld. Een laatste vaststelling was de aanwezigheid van grondstockage op het uiterste zuiden van het terrein.

Figuur 1. Situering van het projectgebied

Figuur 2. Plaatsbezoek ADEDE bvba met bovenaan zicht op grondstockages op het terrein, onderaan locatie NATO leiding (foto onderaan door opdrachtgever)

Figuur 3. Plaatsbezoek ADEDE bvba met zicht reeds aanwezige nutsvoorzieningen, bovenaan centraal op het terrein, onderaan de oostelijke zijde van het perceel.

2.5 Beschrijving geplande werken

Binnen de geplande werkzaamheden wordt het terrein voorafgaan genivelleerd waarbij ca. 15cm teelaarde zal afgegraven worden.

Daarna worden 18 appartementswoningen met intern wegtracé en RWA aansluiting gerealiseerd. De 9 units bestaande uit 2 bouwlagen kennen elk een grondoppervlakte van ca. 78m² en worden gefundeerd door middel van volle beton met een dikte van ca. 40cm. Ter hoogte van de sleuven/kolommen kan uitgegaan worden van een verstoring tot minimum vorstvrije diepte (ca. 80cm). Bouwputten worden uitgegraven tot 40cm diep waarna sleuven eveneens 40cm diep worden uitgegraven tot lokaal 1.4m diep ter hoogte van de lift¹.

Hierrond worden tevens terrassen voorzien evenals overdekte parkeergelegenheid voor 18 wagens. 2 septische putten met inhoud van 7000 liter en een regenwaterput met een inhoud van 10.000 liter worden ter hoogte van de Borgt en Bergbosstraat voorzien waarop nutsleidingen zullen aangesloten worden. De infiltratievoorziening wordt opgebouwd uit 135 kratten met elk een inhoud van 125 liter die tot 45cm hoog zijn.

2.6 Randvoorwaarden

Omwille van de hoogdringendheid van het dossier waarbij de timing in het gedrang komt indien voorafgaand onderzoek uitgevoerd wordt met de nadelige financiële gevolgen, wordt eventueel verder onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd via uitgesteld traject op vraag van de opdrachtgever.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

¹ Meetstaat grondverzet

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - Cartes des Pays-Bas van Fricx, 1744
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854
 - Kaart van Popp, 1842-1879
 - Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

Geplande Toestand

2018L212

22/12/2018

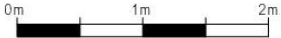
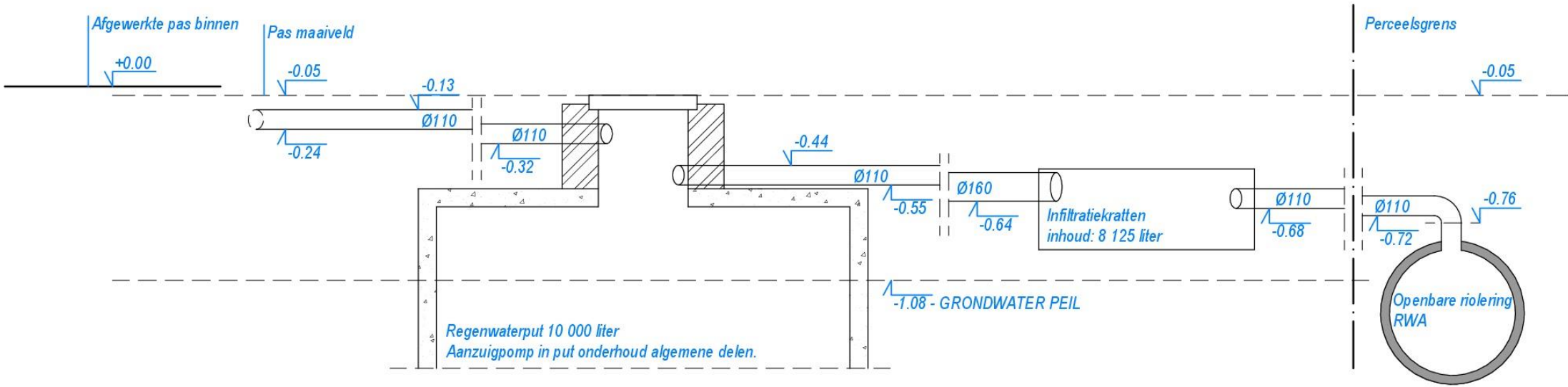
© AGIV

Legende

ARTENYS - 2008/0610 WOONPROJECT 18 woonegeenheden + 18 overdekte parkeerplaatsen		
LIGGING PROJECT		
PROVINCIE	Oost-Vlaanderen	
STRAAT + NR	Bergbosstraat	
GEMEENTE	8820 MERELBEKE	
KADASTRALE LIGGING	Abt. 2 - Sectie B - Nr. 1030a	
GEGEVENS BOUWHEER		
NAAM	Habitate+	
STRAAT + NR	Gaversleeweg 510	
GEMEENTE	8820 MERELBEKE	
PLANNEN TYPEPLANNEN PLANNEN CARPORTS PLANNEN TUINBERGING PRINCIPESNEDE	DOSSIER	ARTENYS
	DATUM	19/10/2018
	SCHAAL	1/50
	PLAN NR.	4/4
Goedgekeurd en voor akkoord ondertekend		
Bouwheer	Aannemer	Architect
ONTWERP- EN ARCHITECTENBUREAU LECLUYSE Architect Bossemestraat 2 8790 WAREGEM Tel. 056/681.11.78 architect.lecluyse@lecluyse.be		

ARTENYS - 2008.0610 - WOONPROJECT 18 wooneenheden + 18 overdekte parkeerplaatsen

PRINCIPESNEDE OVER HEMELWATERPUT EN INFILTRATIEVOORZIENING - AANSLUIDING BORG

LIGGING PROJECT

PROVINCIE Oost-Vlaanderen
STRAAT +NR hoek Bergbosstraat / Borgt
GEMEENTE 9820 MERELBEKE
KADASTRALE LIGGING Afd. 2 - Sectie B - Nr. 1030a

GEGEVENS BOUWHEER

NAAM Habitate+
Dhr. Guido Lenaert
STRAAT +NR Gaversesteenweg 510
GEMEENTE 9820 MERELBEKE

GEGEVENS DOSSIER

DOSSIER BERGBOSSTRAAT - ARTENYS
DATUM 06/12/2018
SCHAAL 1/25
PLAN NR. 22/25

ONTWERP- EN ARCHITECTENBUREAU LECLUYSE

Architect - Paul Lecluyse
Bessemstraat 2 - 8790 WAREGEM
E-mail: architect@architectlecluyse.be
Tel. 056.60.16.76

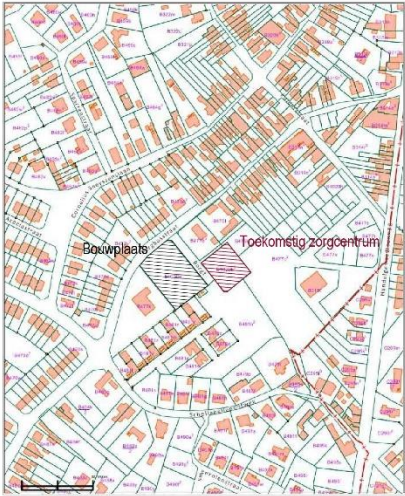
- INPLANTINGSPLAN - ARTENYS - Opp. terrein: 3 157.68m²

- LIGGINGSPLAN -
SITUATIEPLAN

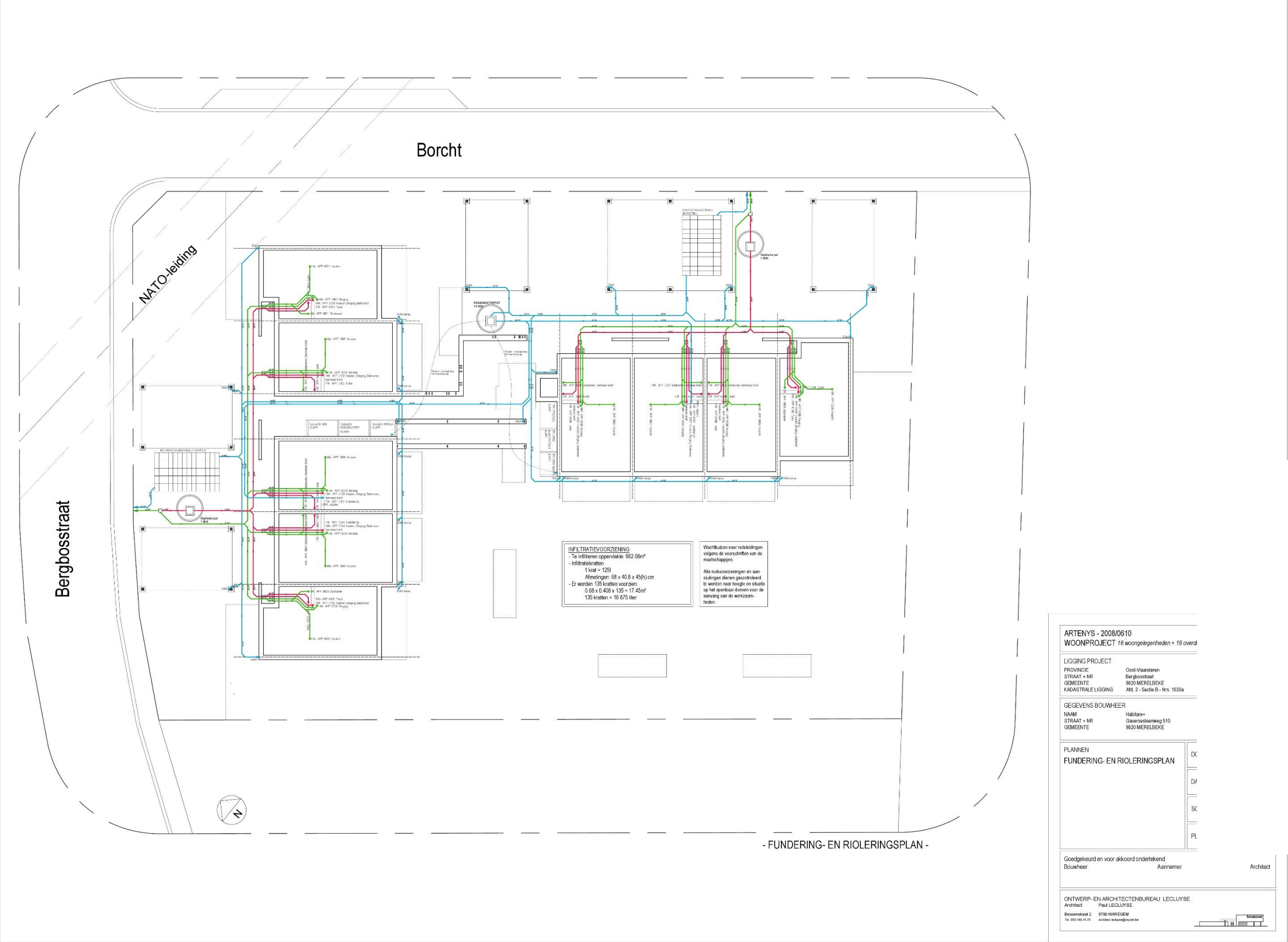
Ligging en situering van het terrein binnen gemeentelijke context en tegenover de gekende referentiepunten zoals primaire, commerciële en dienstverlenende voorzieningen.

- Gemeentelijke basisschool Gilko Merelbeke op ±600m (nr1/2)
- KTA MoBI - secundair onderwijs op ±650m (nr1)
- GO! atheneum Merelbeke - secundair onderwijs op ±650m (nr1)

- OMGEVINGSPLAN 1/2500-

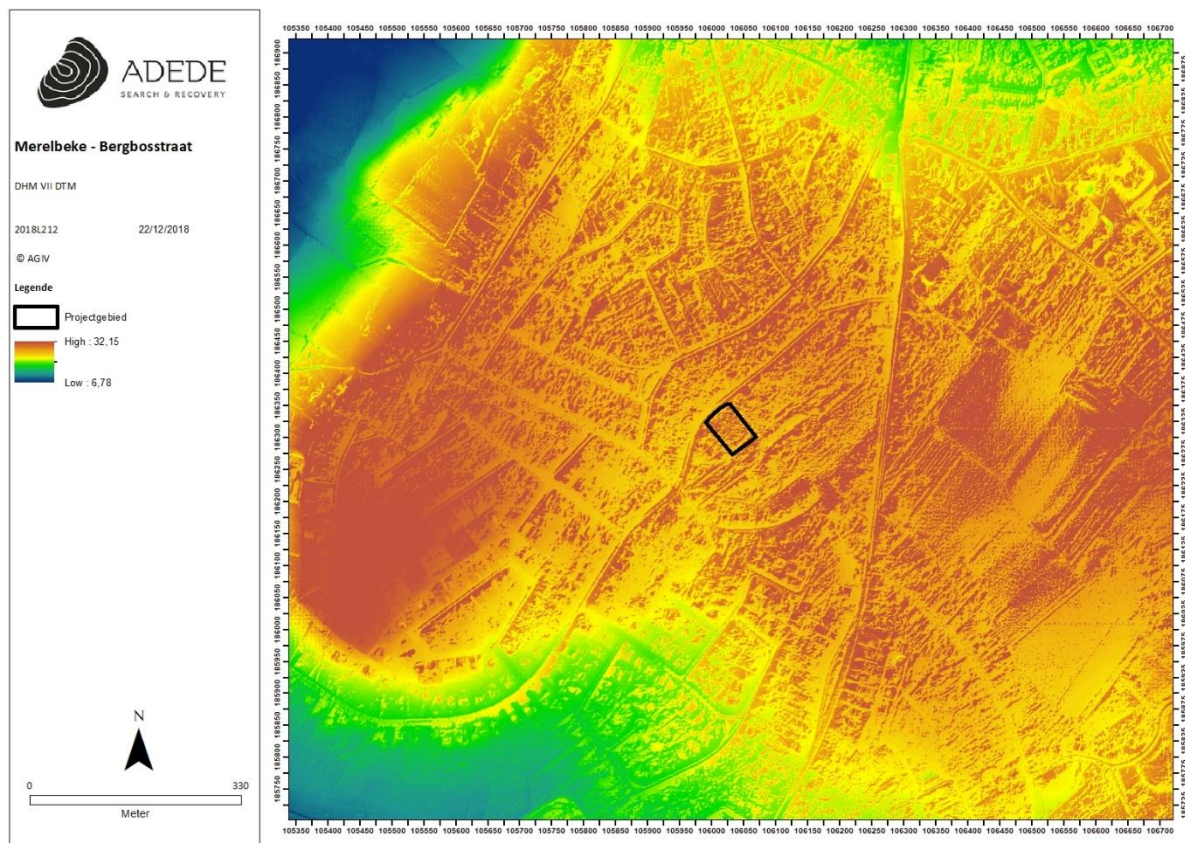
ARTENYS - 2008/0610 WOONPROJECT 18 wooneenheden + 18 overdekte parkeerplaatsen	
LIGGING PROJECT	
PROVINCIE	Oost-Vlaanderen
STRAAT + NR	Bergbosstraat
GEMEENTE	9820 MERELBEKE
KADASTRALE LIGGING	Afz 2 - Sectie B - Nrs. 1030a
GEGEVENS BOUWHEER	
NAAM	Habitare+
STRAAT + NR	Gaversseleweg 510
GEMEENTE	9820 MERELBEKE
PLANNEN	DOSSIER ARTENYS
INPLANTINGSPLAN	DATUM 19/10/2018
TERREINPROFIEL	SCHAAL 1/100
LIGGINGSPLAN	PLAN NR 1/4
OMGEVINGSPLAN	
Goedgekeurd en voor akkoord ondertekend	
Bouwheer	Aannemer Architect
ONTWERP- EN ARCHITECTENBUREAU LECLUYSE	
Architect PAUL LECLUYSE	
Bossemstraat 2 9790 WARFEGEM	
Tel. 055 / 86.10.76 architect.lecluyse@project.be	

3 Assessmentrapport

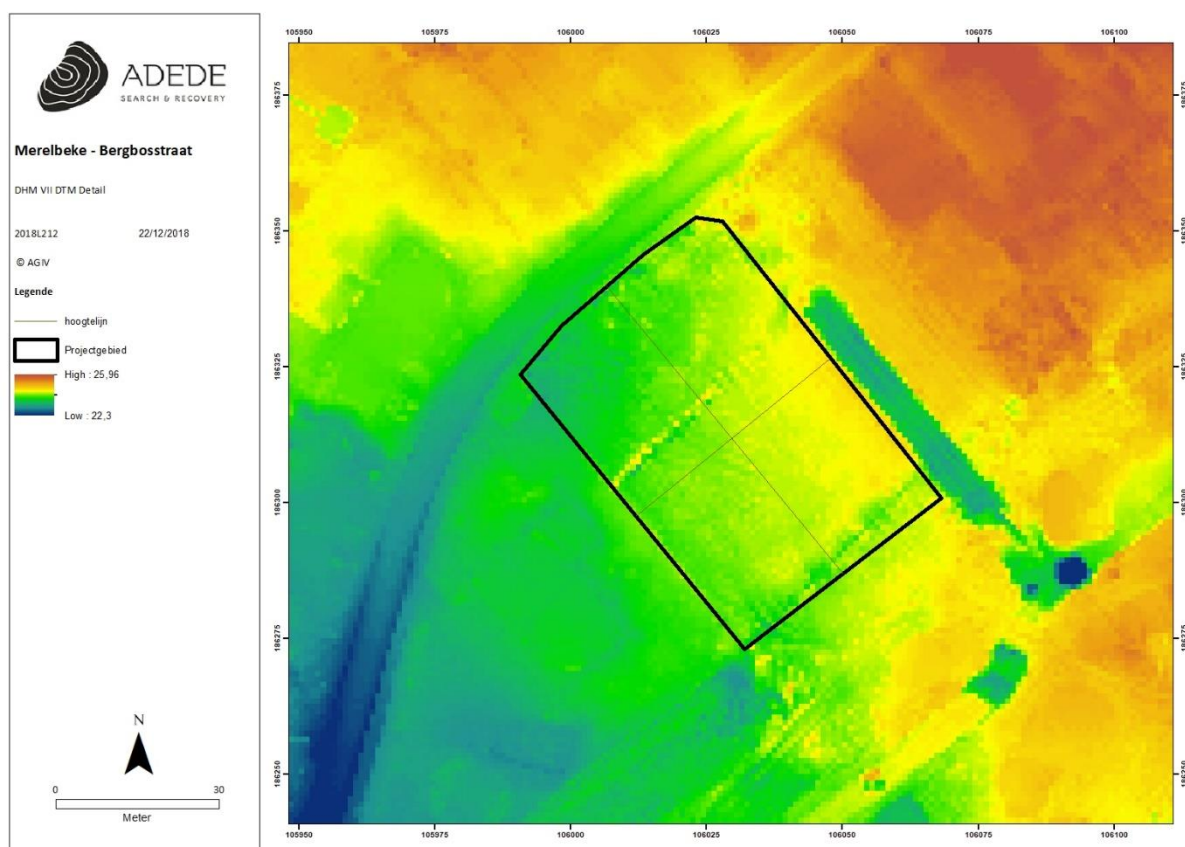
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het landschap van Merelbeke wordt gekenmerkt door het nogal bruuske hoogteverschil (circa 15 tot 20 m) tussen de vlakke alluviale Scheldevallei en het variërende golvend reliëf (schommelend tussen 8 en 30 m) met vaak bruuske overgangen (5 tot 10m). De niet-alluviale gronden vertonen een grote bodemverscheidenheid variërend van zand tot zandleem. De vallei van de Schellebellebeek doorsnijdt het grondgebied van de gemeente middendoor van oost naar west². Het projectgebied bevindt zich op de valleirand van de Schelde op een gemiddelde hoogte van 24.80 meter TAW en kent een vrij vlak reliëf (ca. 1% hellingsgraad). Het Digitaal Hoogtemodel geeft duidelijk weer dat het studiegebied gelegen is op een hoger gelegen zone in het landschap als ook de abrupte overgang van het vlakke stroomgebied van de Schelde naar een golvend reliëf ten westen, noorden en zuiden van het studiegebied.

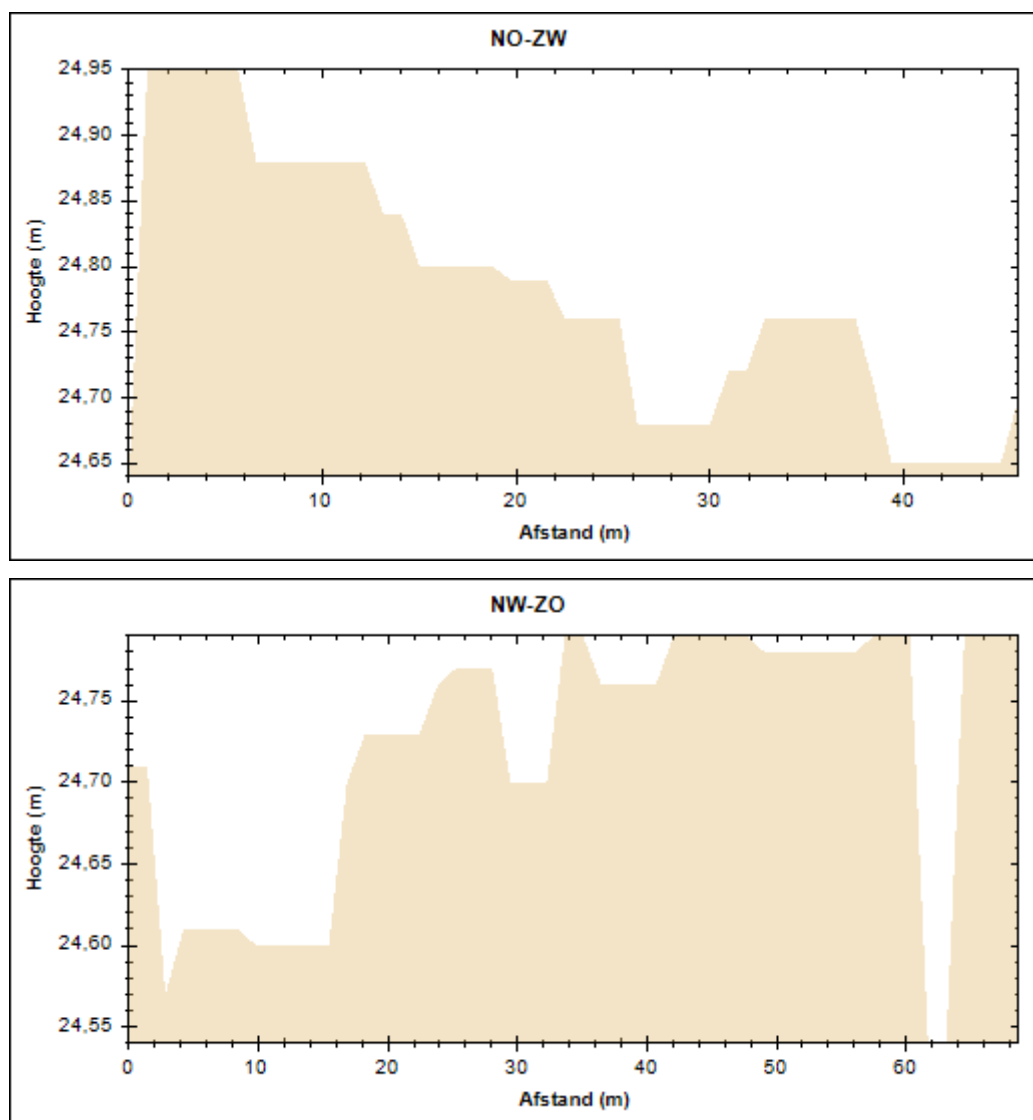

Figuur 4. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2017

Figuur 5. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Figuur 6. Hoogteprofielen van het projectgebied.

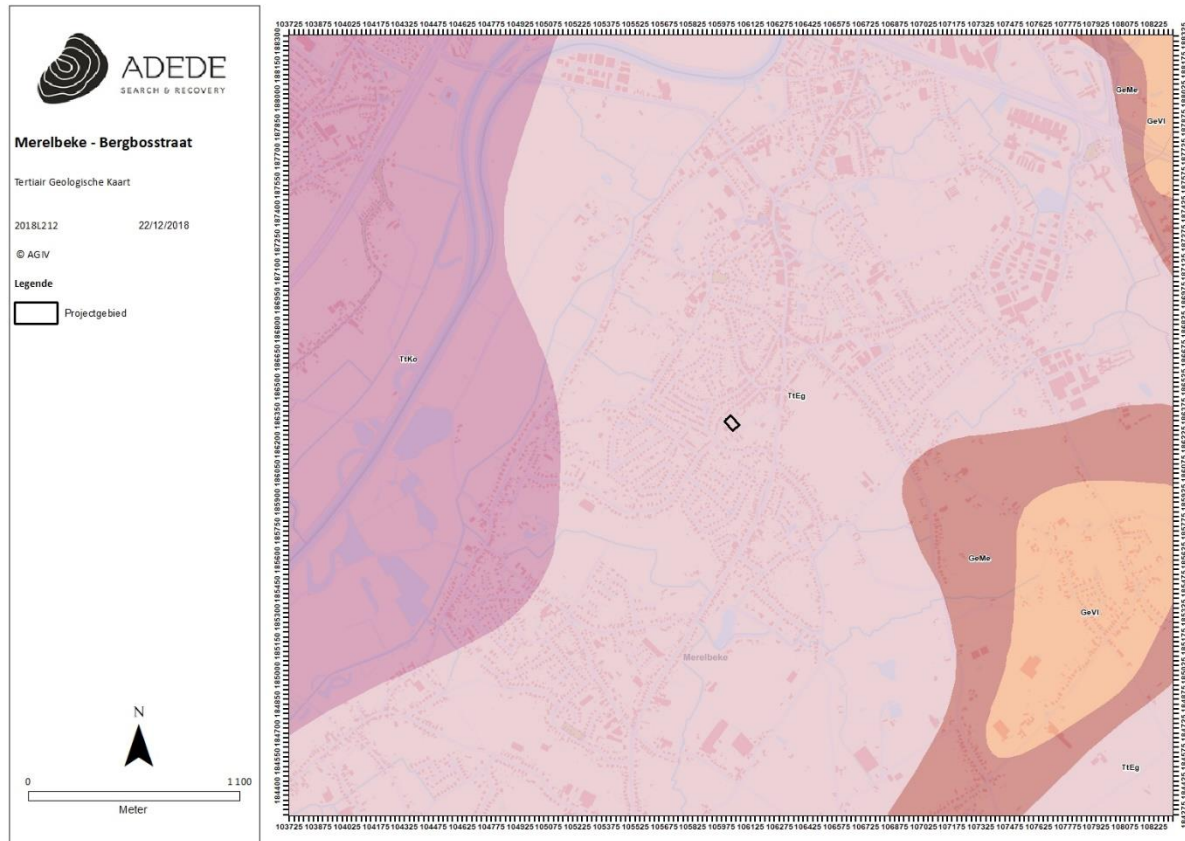
3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer.

Het projectgebied bevindt zich volledig in de **Formatie van Tielt**. Deze formatie bestaat uit het **Lid van Egem**, afgedekt door het Lid van Kortemark. Binnen het projectgebied ligt enkel het Lid van Egem, dat

bestaat uit glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand, met kleilagen en lagen nummulieten kalksteen. In het zuiden gaat het Lid van Egem langzaam over in kleiige facies met zandsteenbanken³.

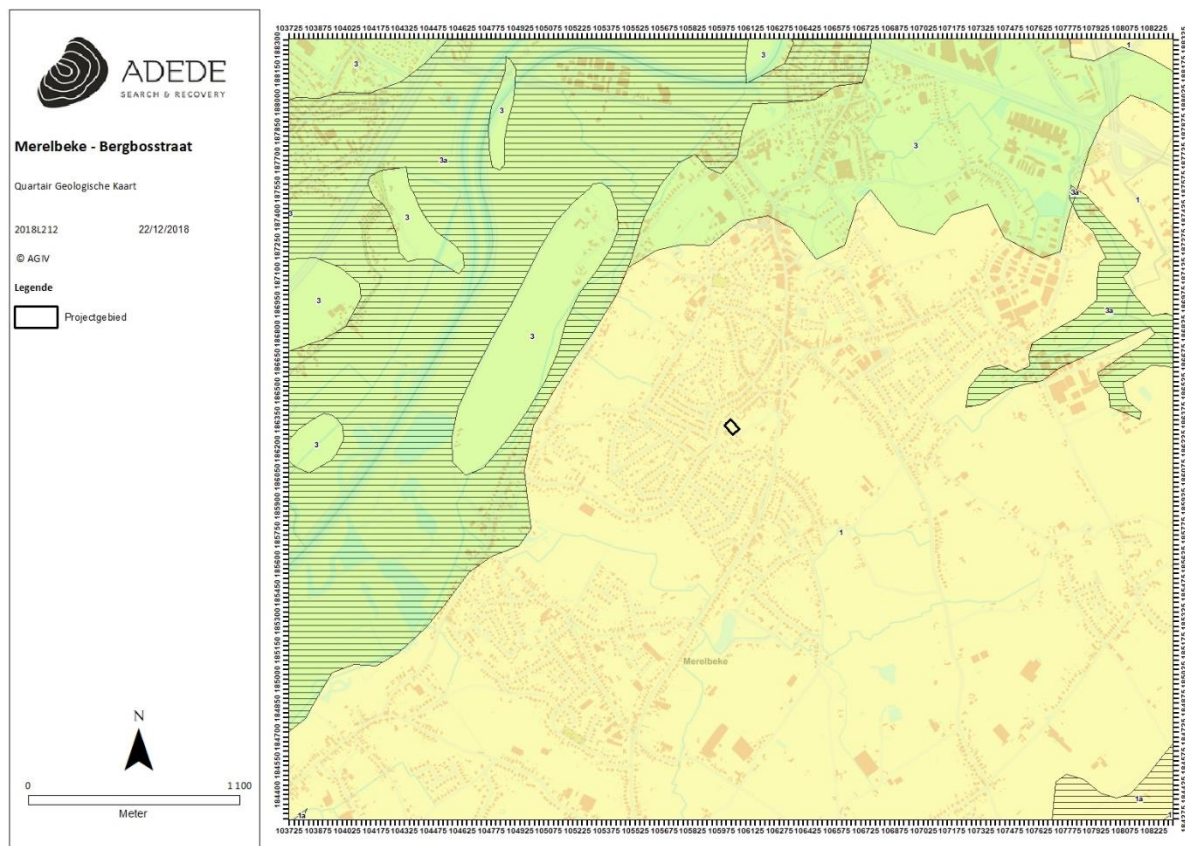
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Het quartair in het projectgebied wordt beschreven als **type 1**. Dit houdt in dat er geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. De opbouw van dit profieltype is als volgt:

- **ELPw**: dit zijn eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen. Het betreft zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.
- **HQ**: Dit zijn hellingsafzettingen van het Quartair.

³ De Geyter G. (1996) Kaartblad 22 Gent, Schaal 1:50.000. Brussel: Belgisch Geologische Dienst

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

Op de bodemkaart van Vlaanderen worden binnen het onderzoeksgebied 3 verschillende bodemtypes onderscheiden:

- **Scc:** Dit is een matig droge lemige zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De bodem bevat een bouwvoor van 25-30 cm dikte, die in sommige gevallen rust op een weinig duidelijke kleur B horizont. De bt begint op 40-100 cm, uitzonderlijk dieper. Hij is bruin tot geelbruin in het bovenste gedeelte en vertoont zeer bleekbruine zandige strepen en vlekken. In het onderste gedeelte komen er gleyverschijnselen voor vanaf 60-90cm. De overgangshorizont is iets grijzer en rust op de gedegradeerde Bt met roodbruine

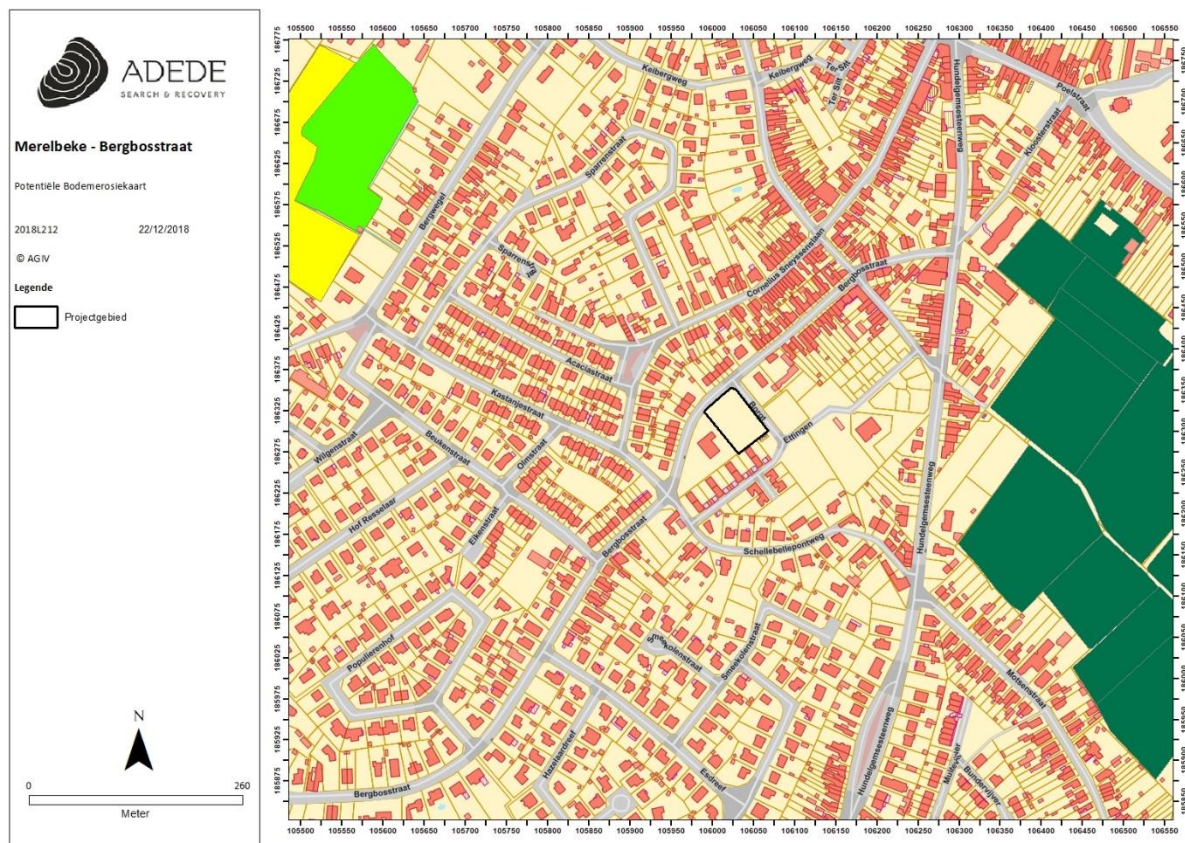
ijzerconcreties en bruine kleihoudende brokken. Het is een goede grond voor zomergranen en aardappelen, waar thans veel mais op gebouwd wordt. De bodem is eveneens geschikt voor intensieve tuinbouw en ruwe groenteteelt, maar weinig geschikt voor weiland.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

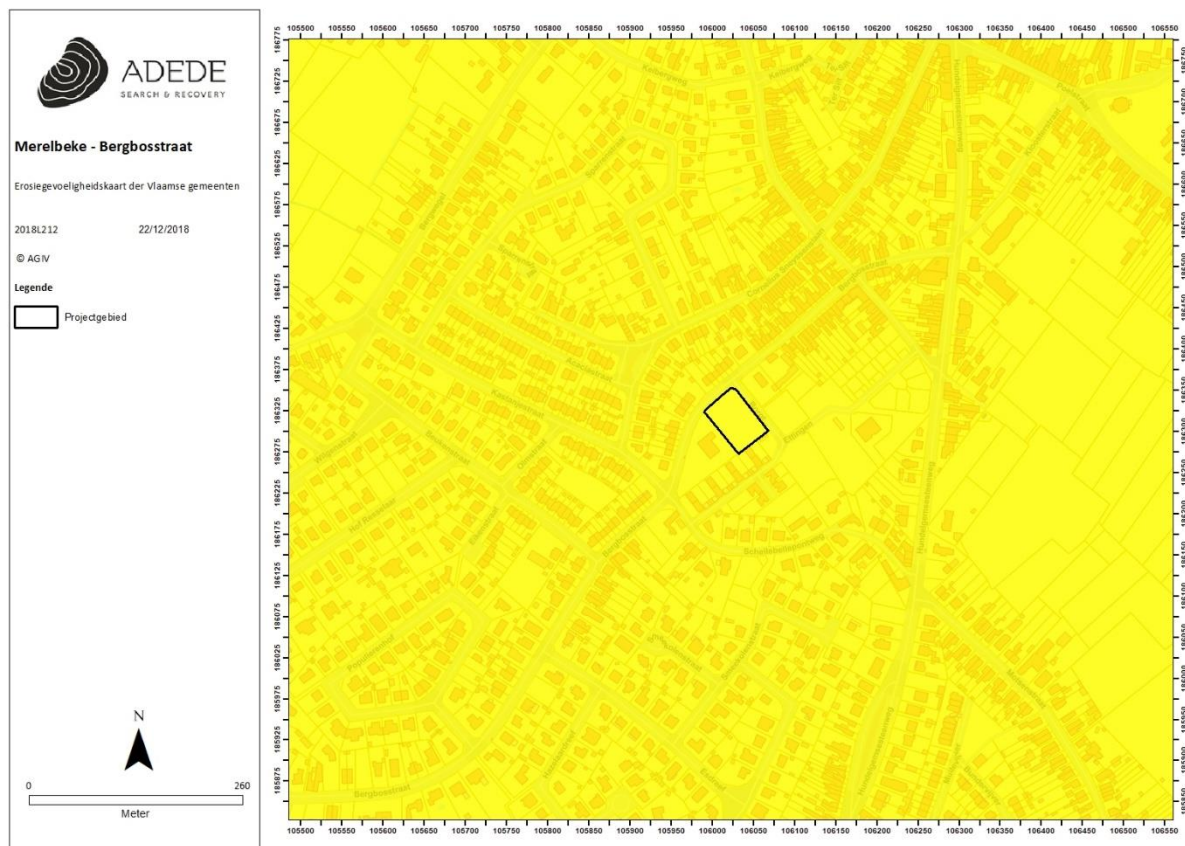
De potentiële bodemerosie per perceel houdt rekening met onder meer het bodemtype, de hellingsgraad van het perceel en de hellingslengte. Het houdt echter geen rekening met het huidige landgebruik. Het projectgebied wordt niet weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart. De omgeving ervan, echter beperkt gekarteerd, varieert van verwaarloosbaar tot laag.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

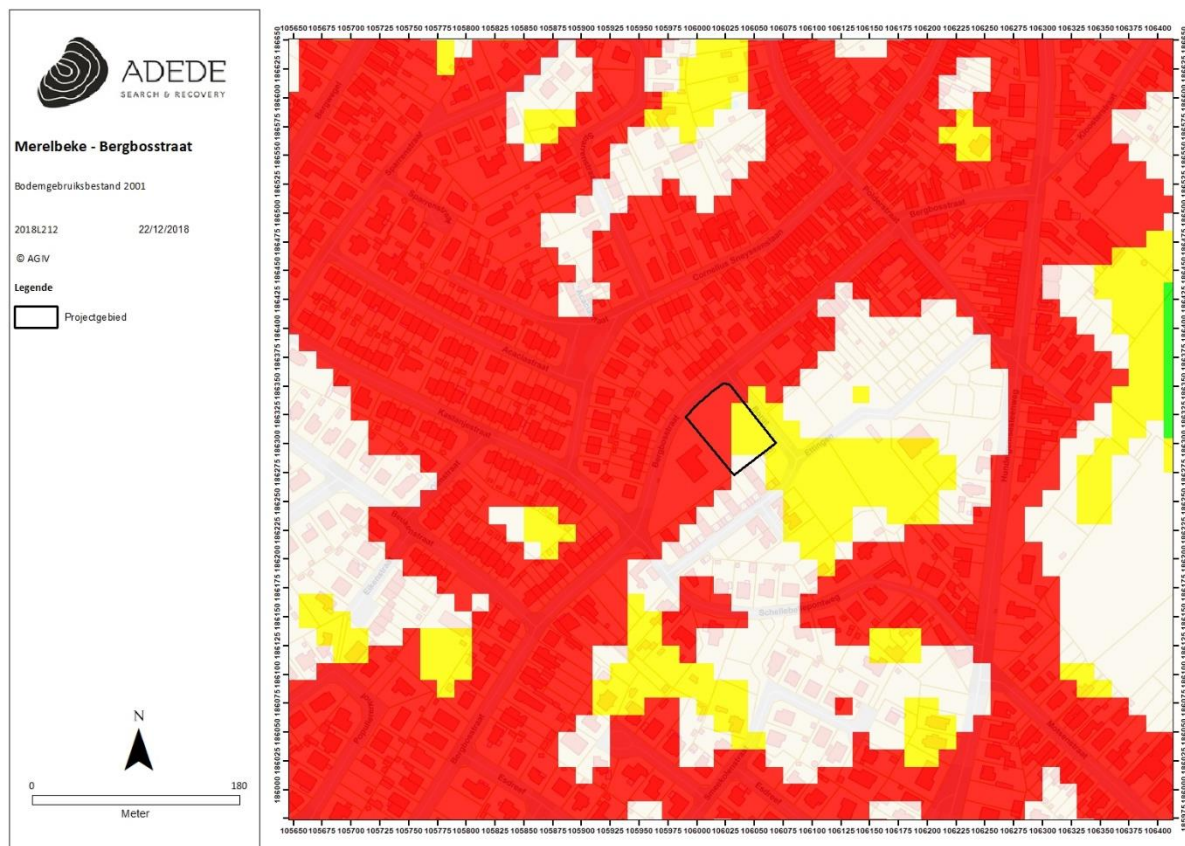
Op onderstaande figuur wordt de erosiegevoeligheid weergegeven van de Vlaamse gemeenten. Het onderzoeksgebied wordt hierop ingedeeld als zijnde van erosiegevoeligheid klasse 3, namelijk medium erosiegevoelig.

Figuur 11. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

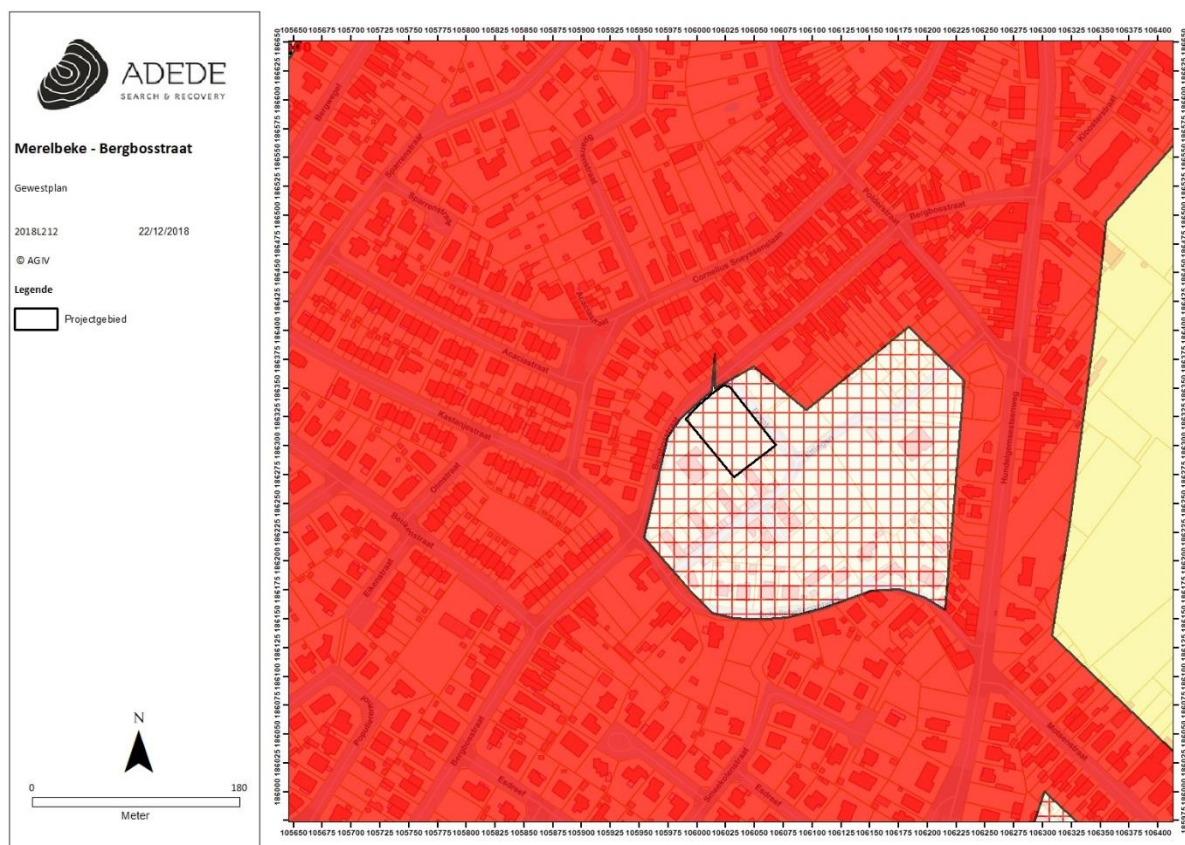
Het bodemgebruiksbestand uit 2001 geeft 3 verschillende kleuren weer binnen het onderzoeksgebied die wijzen op een gebruik als akker – en weiland (geel en wit) en bebouwing (rood).

Figuur 12. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Het projectgebied wordt bestemd volgens het gewestplan binnen woonuitbreidingsgebied (gearceerd rood) De ruime omgeving wordt gekenmerkt als woonzone, in het oosten bevindt zich agrarisch gebied (hoogte Molenkouter).

Figuur 13. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Merelbeke was oorspronkelijk door zijn bruuske hoogteverschillen een gebied met enerzijds bossen en heide; anderzijds met zeer waterrijke gronden waarin zich moerassen, poelen en vijvers bevonden. Al in geschriften van de 12e eeuw werd verwezen naar de samengestelde plaatsnaam van 'meer' (merle, marila) en 'beek' (baki, beca) met Romaanse en Germaanse invloeden⁴. Merelbeke betekent volgens deze verklaringen 'beek-van-het-meertje'. Een andere betekenis van 'meer' is 'mergel', de ondergrond waardoor de vermelde beek zich een weg baande naar de Schelde. Pas omstreeks 966 was er sprake van een dorpsnaam 'Merelbeke'.

Archeologische vondsten getuigen van bewoning in Merelbeke sinds het paleolithicum. Opmerkelijk veel Romeinse vondsten zijn vastgesteld tussen 1782 en 1800. Verscheidene potten met talrijke bronzen en zilveren munten, 50 urnen op de Schapersdries wijzen op intense bewoning tijdens de Romeinse periode geconcentreerd voornamelijk op de hoger gelegen terreinen.

In 966 schonk graaf Arnulf I van Vlaanderen de villa Krombrugge aan de Gentse Sint-Pietersabdij. De heerlijkheid Krombrugge besloeg het zuidelijk en grootste deel van de huidige gemeente. Ze was belangrijker dan de ten noorden ervan gelegen heerlijkheid Merelbeke van de heren met dezelfde naam. Volgens een recente studie van professor K.G. Van Acker zouden beide heerlijkheden vroeger deel uit hebben gemaakt van een Karolingisch domein dat naast Merelbeke ook enkele van de huidige aangrenzende deelgemeenten omvatte. Als centraal hof ervan wijst hij de verdwenen hoeve Resselare aan nabij Krombrugge. Van dit herenhof hingen een aantal andere hoven of "mansi" af, waarvan hij een aantal identificeert met nog bestaande omgrachte kasteelgoederen of hoeven in het centrum van de gemeente. De begrenzing en verbrokkeling van die hoven zou volgens professor K.G. Van Acker in het bewaarde oude stratenpatroon nog te herkennen zijn.

De oudste vermelding "Merelbeke" dateert van 1101. De heerlijkheid Merelbeke hoorde van de 12de tot de 14de eeuw toe aan de familie Van Merelbeke, nadien tot de 17de eeuw bezit van Van der Cameren, tot 1740 van Triëst, daarna van Damarin en tenslotte van Van den Bogaerde. Merelbeke maakte oorspronkelijk deel uit van het graafschap Aalst maar bleef ook nauwe banden vertonen met de Gentse Sint-Pietersabdij van wie verscheidene heerlijkheden in leen werden gehouden. Al in de 16de eeuw was het vrij sterk beboste Merelbeke vooral rijk aan buitenplaatsen. In de 19de eeuw nam het aantal zomerverblijven van voornamelijk Gentenaars in aantal nog toe. Bebossing bleef vrijwel uitsluitend bewaard in nog bestaande kasteelparken. Afgezien van verspreide bewoning was een grote

⁴ <https://merelbeke.be>

woonkern waarschijnlijk al sinds de vroege middeleeuwen gesitueerd nabij de dries van de Kerkstraat en ten zuiden ervan op de wijk "de cleve" tussen de Gaverse- en Hundelgemsesteenweg.

Volledig excentrisch ten westen daarvan, midden de Scheldemeersen lag de dorpskerk die in 1108 werd verheven tot parochiekerk onder het patronaat van de Gentse Sint-Pietersabdij⁵.

De uitbouw van het vormingsstation van Merelbeke dat in feite grotendeels ligt op de grondgebieden Gent (Gentbrugge) en Melle, droeg door zijn goede tewerkstellingsmogelijkheden ook bij tot het ontstaan van de dichtbevolkte noordelijke woonwijk Flora (vooral na de Eerste Wereldoorlog). De brede strook ten oosten van de Hundelgemsesteenweg, tussen de spoorlijn Gent-Brussel enerzijds en de autosnelweg Gent-Brussel anderzijds, verkreeg vanaf de jaren 1920 door systematische verkavelingen, zijn typisch karakter van villawijk. De station- en Florawijk werden in 1944 voor 80 % vernield door twee bombardementen van de geallieerden gericht op de spoorwegknooppunten. De wijk werd herbouwd en verkreeg in 1954 een eigen parochiekerk. De weinig overgebleven vrije terreinen werden in de laatste decennia door nieuwe woonwijken opgeslorpt⁶.

De typische nijverheden gebonden aan de aanwezigheid van de Schelde (onder andere de steenbakkerij) en ook de industriële vestigingen die sinds de tweede helft van de 19de eeuw met de groei tot stedelijke agglomeratie gepaard gingen, bleven niet bewaard. De bloemisterij bleef de typische economische activiteit in de gemeente. Tussen de Florawijk en het gemeentecentrum werd de gemeente doorsneden door de ringvaart tussen de Zee-Schelde te Melle en de Boven-Schelde. Nabij Zwijnaarde werd te Merelbeke het belangrijke sluizencomplex tussen het Zuidervak (Merelbeke) en het Westervak in 1969 in gebruik genomen. Aldus werd de gemeente van groot belang als knooppunt voor de Gentse binnenscheepvaart⁷.

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Kaart van Villaret (1745 – 1748)

Onderstaand kaartfragment vertoont een niet correcte situatie/ligging van het onderzoeksgebied wanneer deze vergeleken wordt met jongere historische kaarten.

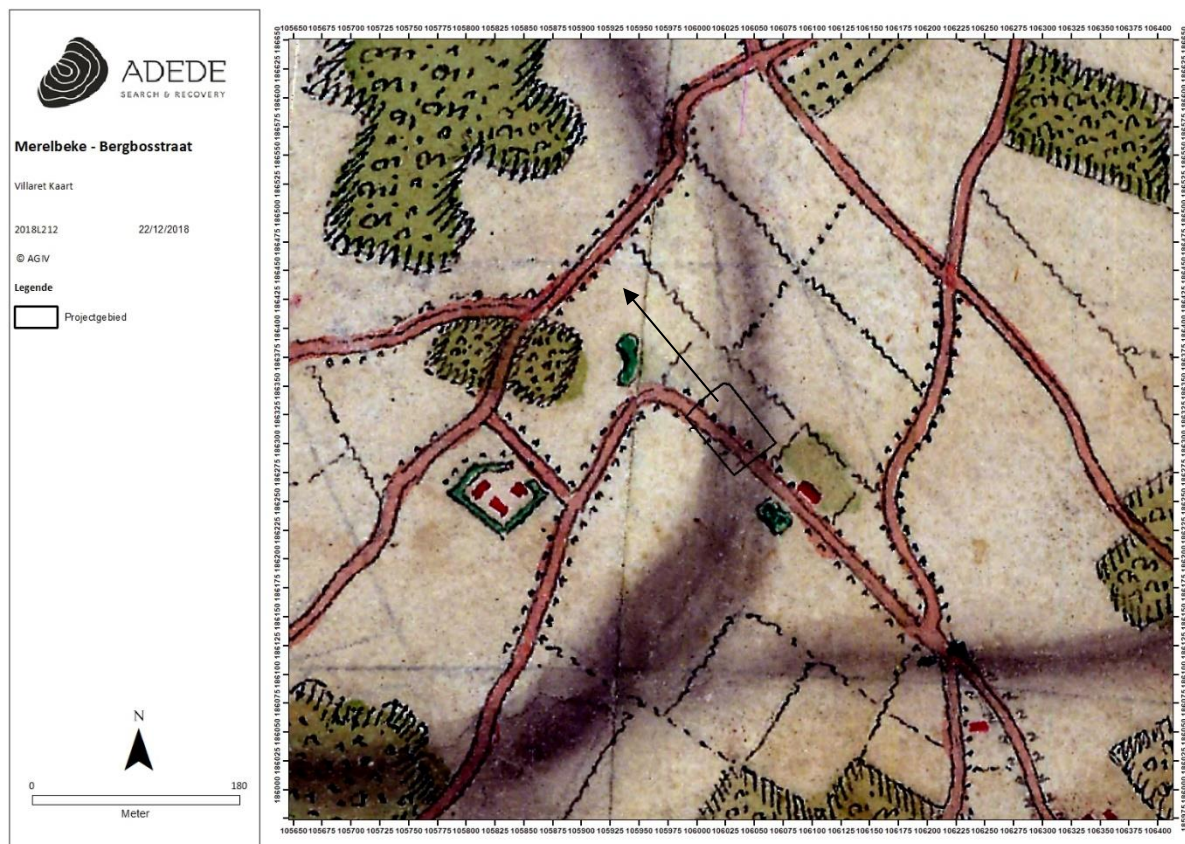
Een voorloper van de huidige Bergbosstraat valt te herkennen waardoor het studiegebied zich daar eerder dient te situeren binnen een zone die schetsmatig weergegeven wordt als akker – en weilanden. Ten westen bevindt er zich een omwalde hoeve die op de Atlas der Buurtwegen de naam: Hof te

⁵ <https://www.merelbeke.be/bestuur/over-merelbeke/geschiedenis-van-merelbeke-en-haar-deelgemeenten/merelbeke>

⁶ Bogaert C. & Verbeeck M. 1989

⁷ De Bruycker D., s.d.

Resselaer toegewezen krijgt. Een restant hiervan manifesteert zich nog in het huidige straatbeeld in de toponymie 'Hof resselaarstraat', gelegen ten noordoosten van het projectgebied.

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.

3.3.2.2 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst. Dit alles gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-1814). Het resultaat was een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het *Kriegsarchiv* te Wenen⁸. Deze kaart, die echter toelaat uitspraken te doen over de 18^e eeuwse bebouwing binnen het onderzoeksgebied schetst een situatie waarbinnen het studiegebied geen bebouwing weergegeven

⁸ http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

wordt. Het perceel bevindt zich binnen een beboste zone in het noordelijke deel en weiland in het zuidelijke.

De omgeving kenmerkt zich in de vorm van bebossing en landelijke, vrijstaande woningbouw met bijhorende tuin en bomen. De op voorgaande kaart weergegeven omwalde hoeve (Resselaer) wordt hier als vrijstaande hoeve zonder omwalling afgebeeld.

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.3 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

Deze kaart schetst eveneens bebouwing in de omgeving het onderzoeksgebied. Het hof te Resselaer (ditmaal omwald) is duidelijk herkenbaar in het westen. De percellering verschilt duidelijk van de huidige. De voorloper van de Bergbosstraat wordt weergegeven als Chemin no 16.

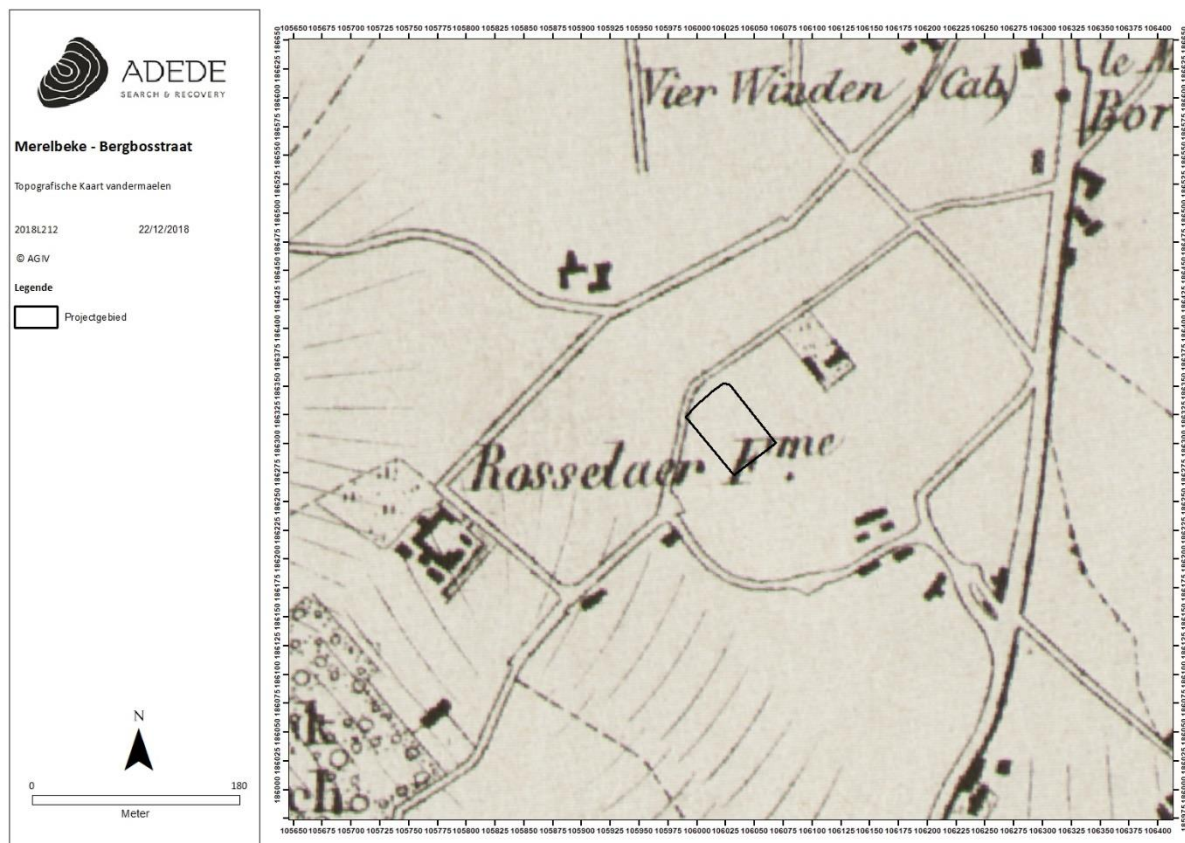

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.4 *Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)*

Philippe Vandermaelen (1795-1869) is de stichter van het “Établissement géographique de Bruxelles”. Hij publiceerde de eerste uitgave van een topografische kaart van België op metrische schaal. Voordien waren schalen grafisch, of werden ze uitgedrukt in plaatselijke maten (el, vadem, mijl, ...).

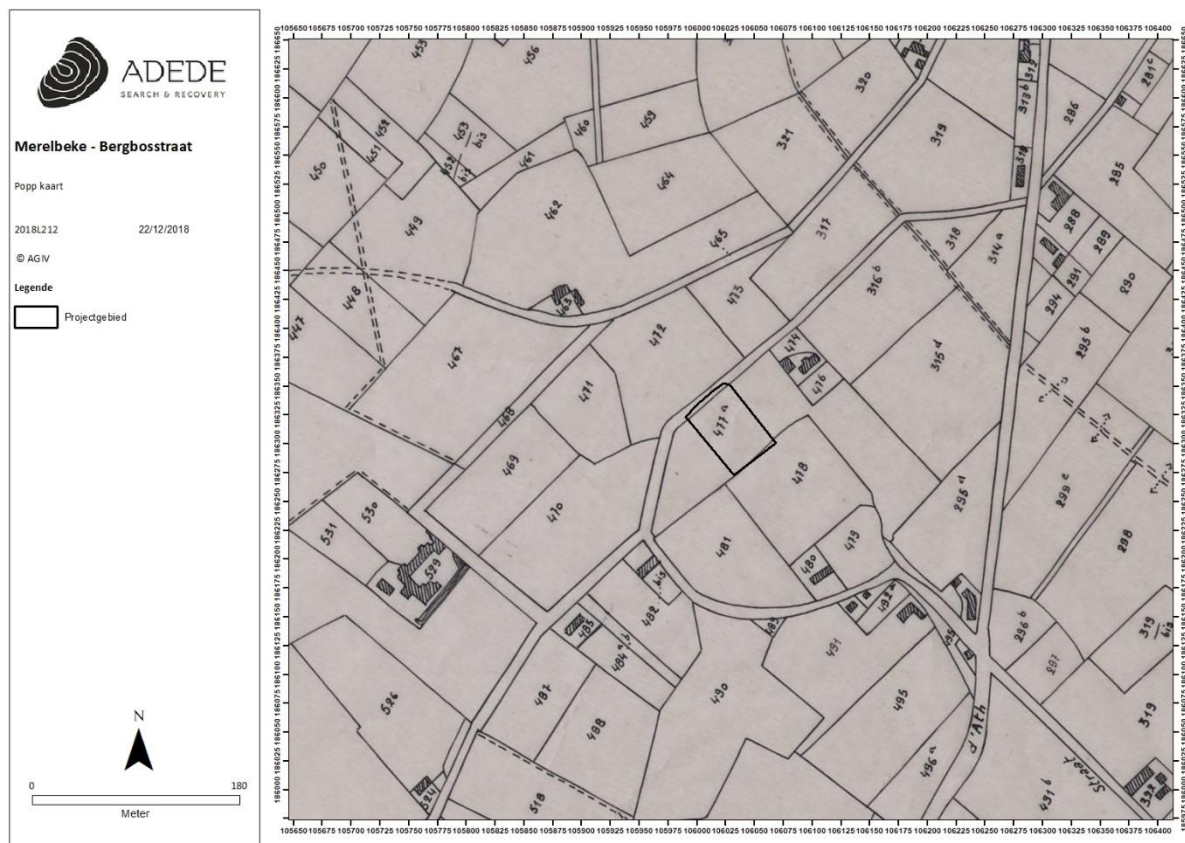
Hij werkte samen met Paul Gérard, die na het vertrek van de Hollanders in 1830, in het bezit gebleven was van de punten van tweede en derde orde van de triangulatie van Erzey. Hij maakte verschillende kaarten van België op basis van dit geodetische net en volgens de gewijzigde projectie van Flamsteed. Ook deze kaart schetst het plangebied binnen een onbebouwde, agrarische omgeving. Er bevindt zich vrijstaande bebouwing in het westen. Het hof Resselaer wordt hier als 'Rosselaer Ferme' weergegeven waarbij opnieuw de omwalling zichtbaar is.

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.5 Kaart van Popp (1842 – 1879)

Deze kaart schetst een zelfde situatie als de Atlas der Buurtwegen. De percellering verschilt echter van de huidige. Op deze kaart wordt het projectgebied geplaatst binnen perceel 477a.

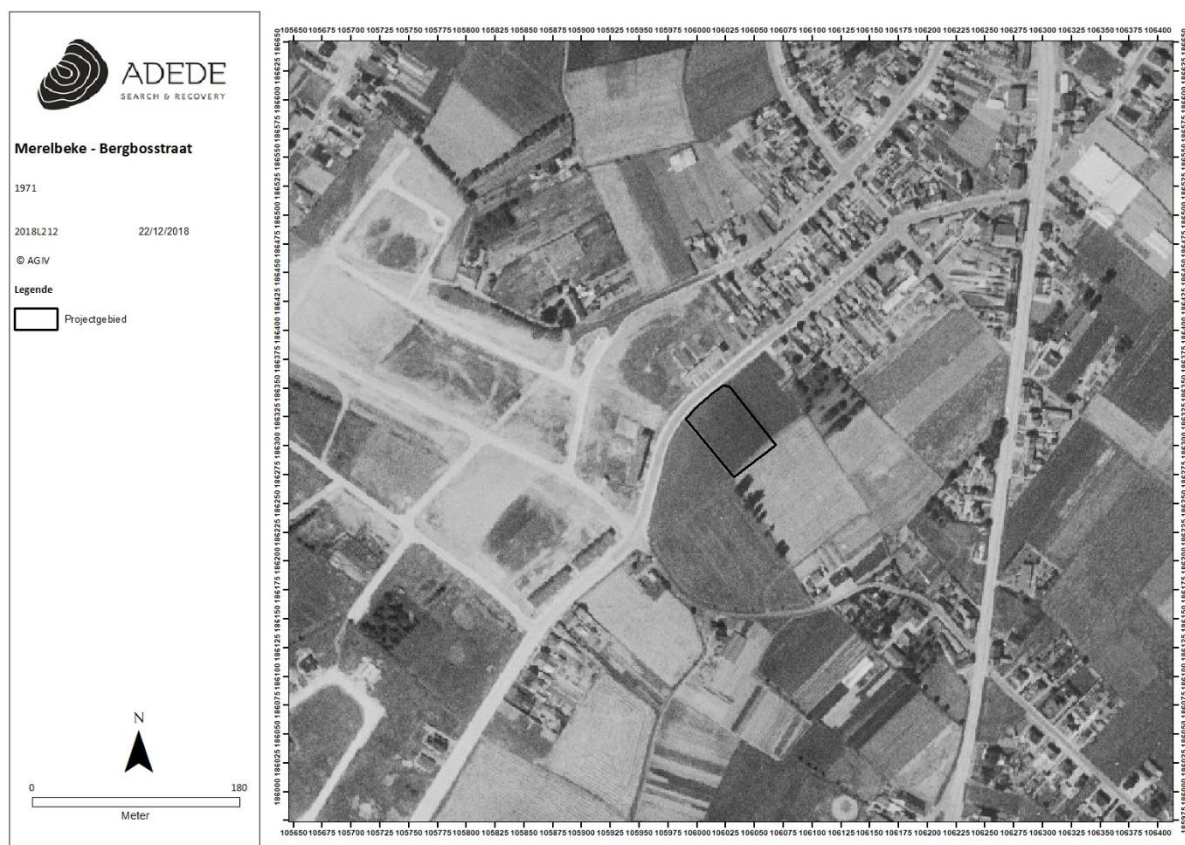

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.2.6 Orthofoto's

Bij het vergelijken van onderstaande orthofoto's vallen enkele opvallende verschillen op. De orthofoto uit 1971 schetst het terrein als weideland binnen een omgeving waar woningbouw zich geleidelijk aan begint te ontwikkelen. Deze ontwikkeling zet zich voort op het fragment uit 1971-1990 waarbij het onderzoeksgebied nog steeds gevrijwaard wordt van bebouwing en/of ingrepen.

De luchtfoto uit 2013 schetst de situatie waarbij het terrein in gebruik lijkt te zijn als werfzone in functie van de realisaties ten zuiden van het studiegebied. Hierop zijn duidelijk ingrepen in de bodem waar te nemen onder andere in de vorm van een oost-west gerichte greppel. De hierop volgende situatie uit 2014 vertoont een herstel van het terrein met nivellering (infra)

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 1971.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 1979 - 1990

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 2013

Figuur 22. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 2014

3.4 Controleboring ADEDE

Gezien de vaststellingen aan de hand van de orthofoto's uit 2013 en 2014 waarbij ingrepen op locatie werden vastgesteld, werden controleboringen noodzakelijk geacht om na te gaan of er nog archeologisch interessante lagen bewaard gebleven zijn. De 4 boringen werden uitgevoerd op 24/12/2017 tussen 09.00 en 10.30 tijdens gunstige weersomstandigheden.

Tijdens het terreinbezoek werden verschillende zaken duidelijk:

Een originele bodemopbouw kon worden vastgesteld in het noordelijke deel van het terrein. De bouwvoor is hier ca. 25cm dik, de C-horizont bevindt zich op circa. 80cm tot 1 meter.

In het zuiden is de originele bodemopbouw mogelijks geroerd in de bovenste lagen. De bouwvoor is hier zo'n 40cm dik wat een opvallend verschil geeft met de meer noordelijk gelegen boringen. De overgangshorizont is hier eveneens dunner wat wijst op een mogelijke vergraving en heraanvulling van de toplaag.

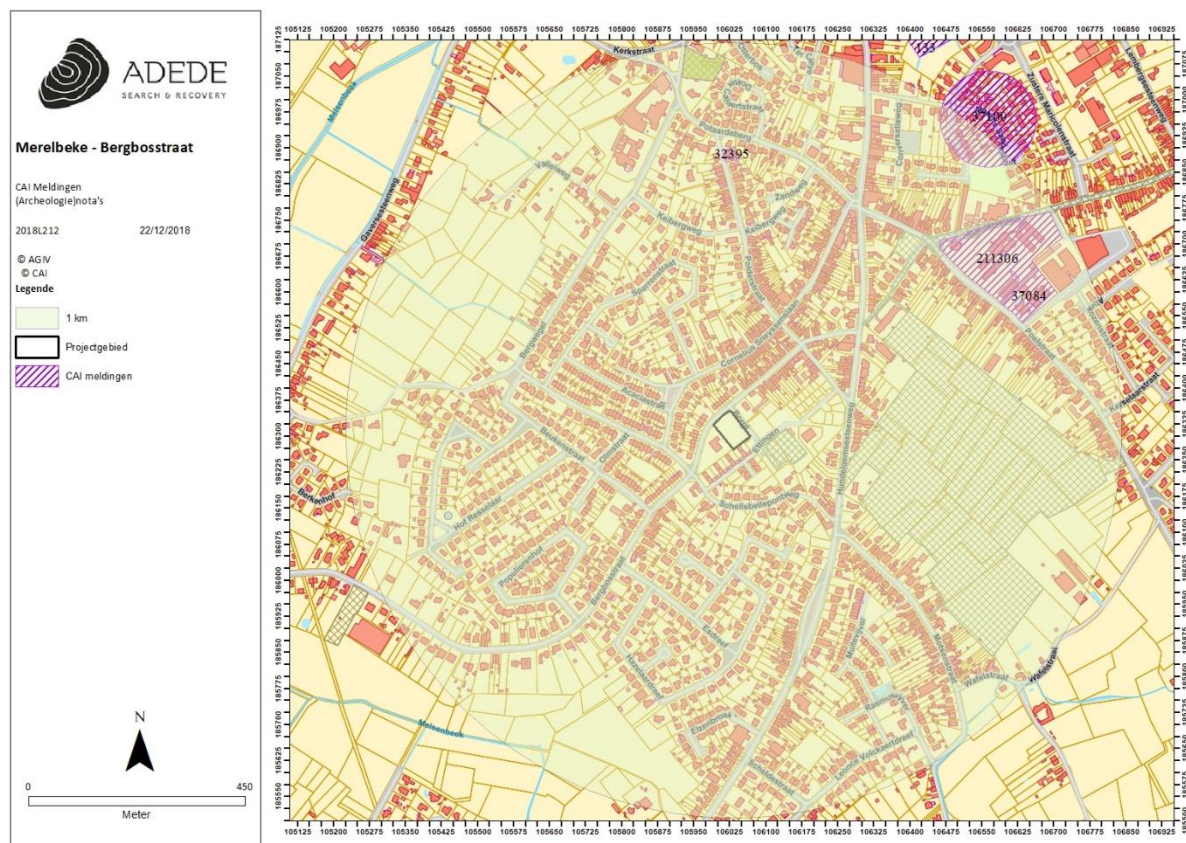
Figuur 23. Boorplan

Figuur 24. Zicht op boring 3 (links) en boring 2 (rechts)

3.5 Archeologische situering van het projectgebied

Zoals eerder aangegeven werd ter hoogte van het projectgebied nog geen voorgaand archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. De Centraal Archeologische Inventaris (CAI) maakt wel melding van enkele dergelijke onderzoeken in de omgeving van het projectgebied. Naast meldingen van archeologische onderzoeken maakt de CAI ook melding van (archeologie)nota's in de omgeving van het projectgebied.

Figuur 25. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

3.5.1 CAI Locaties

Om een duidelijke chronologie van de omgeving weer te geven, is geopteerd om een overzicht te geven van de CAI locaties per periode, sites die artefacten uit meer dan één periode bevatten, staan bijgevolg twee maal in de lijst. Nadien wordt aan de hand van de periodisering en het aantal sites een interpretatie opgesteld en nagegaan wat relevant is voor het projectgebied.

Uit de Steentijd zijn drie locaties bekend, twee gelegen binnen een straal van 300m van het projectgebied. In beide gevallen zijn enkel losse vondsten aanwezig. Het betreft enkele werktuigen uit vuursteen, waarvan sommige gedateerd worden in het Midden-Neolithicum. Een derde locatie is gelegen op >1,3km van het projectgebied maar herbergt eveneens enkele fragmenten van silexbijlen uit het Neolithicum.

De Metaaltijden herbergen enkele interessante structuren in de omgeving. Het gaat hierbij voornamelijk om een grafheuvel gelegen op ca. 1,2-1,4km (Lemberge) van het projectgebied. De grafheuvel heeft een doorsnede van 31m en wordt gedateerd in de Vroege Bronstijd. Op diezelfde locatie zijn eveneens drie urnengraven aangetroffen in de Late Bronstijd. Uit de Late IJzertijd zijn enkele kuilen en paalsporen aanwezig; vlakbij het projectgebied, in de Poelstraat, zijn eveneens twee kuilen aangetroffen met aardewerk uit de Late IJzertijd.

Uit de Romeinse periode is een nederzetting aangetroffen die geplaatst wordt binnen de Flavische periode (2de helft 1ste eeuw - begin 2de eeuw). De nederzetting bestond uit minstens 7 houten gebouwen met perceelsgrachten en is gelegen in de Poelstraat, vlakbij het projectgebied. Naast de nederzetting is op een andere locatie een waterput aanwezig, de put bevatte vele resten van Doornikse kalksteen en Balegemse kalkzandsteen, wat wijst op de aanwezigheid van een stenen mantel. Op de stenen zijn overvloedige resten van de typische Romeinse kalkmortel aanwezig. Men gaat er van uit dat de waterput opgebouwd is uit recuperatiemateriaal van een nabijgelegen Romeinse steenbouwsite. De overige locaties met Romeinse resten zijn eveneens naast elkaar gelegen op ca. 1,2-1,4km afstand. Het betreft enkele brandrestengraven, waarvan bepaalde in de Midden-Romeinse tijd gedateerd werden.

Net zoals de Romeinse periode is ook uit de Middeleeuwen een nederzetting aangetroffen. De nederzetting ligt op dezelfde locatie als de Romeinse waterput. Er zijn clusters paalgaten aanwezig die toebehoren aan éénschepige houten constructies. Daarnaast zijn enkele hutkommen teruggevonden en een pottenbakkersoven. De nederzetting wordt gedateerd in de Vroege Middeleeuwen, meer bepaald de Karolingische periode. Naast de nederzetting is eveneens een grafveld aanwezig op dezelfde locatie. Het betreft 120 vlakgraven, waarvan de oudste geplaatst worden in de Laat-Merovingische tijd en de gebruikperiode doorloopt tot in de Karolingische periode. Naast het grafveld bevindt zich een holle weg met parallelle karsporen, de weg werd gebruikt tot in de 10e eeuw, maar raakte nadien in onbruik.

Locaties uit de Nieuwe en Nieuwste Tijd blijven beperkt, ten noorden van het projectgebied is een wegtracé aangetroffen uit de Nieuwe Tijd en uit de Nieuwste Tijd zijn op dezelfde locatie restanten

van een afgebroken klooster teruggevonden dat gedateerd wordt in de 19e eeuw. Naast deze locatie is een loopgraaf opgegraven die aangelegd werd tijdens Wereldoorlog I of II.

CAI locatie 211306⁹

Deze locatie bevindt zich ter hoogte van de Poelstraat. Er zijn enkele paalsporen of kleine kuilen aangetroffen die niet konden gedateerd worden. Over het terrein zijn enkele middeleeuwse sporen aangetroffen die gedateerd worden in de Karolingische periode (10e eeuw). Het betreft lijnelementen in het verlengde van een wegtracé dat is aangetroffen op de site van Merelbeke-Caritas. Het aanwezige aardewerk is te dateren in de late vroege middeleeuwen. Daarnaast zijn nog enkele plaatselijke concentraties van sporen (greppels, kuilen en paalkuilen) aangetroffen die eveneens toebehoren aan de middeleeuwen. Een van de sporen is mogelijk een hutkom.

Ook voor de Nieuwe Tijd zijn restanten van wegtracés aangetroffen, die te relateren zijn aan de wegtracés zichtbaar op historische kaarten.

Uit de Nieuwste Tijd waren resten aanwezig van een afgebroken klooster dat gedateerd wordt in de 19e eeuw.

CAI locatie 37100¹⁰

Deze locatie is eveneens gelegen ter hoogte van de Poelstraat, hoewel de locatie nog moet verfijnd worden. Uit de steentijd zijn losse vondsten met name enkele werktuigen in vuursteen(schraaber en kling) aanwezig. De werktuigen worden geplaatst binnen het Midden-Neolithicum.

Uit de Romeinse tijd is een nederzetting aangetroffen, die geplaatst wordt binnen de Flavische periode (2de helft 1ste eeuw - begin 2de eeuw). Het betreft minstens 7 houten gebouwen en perceelsgrachten, alsook terra nigra-fragmenten en handgemaakt aardewerk.

CAI locatie 133¹¹

Deze locatie is gelegen aan het Cultureel Centrum van Merelbeke, de lokalisatie is gebeurd op basis van een kaart in een publicatie. Er zijn enkele opgevulde grachten aanwezig van postmiddeleeuwse tot subrecente datum.

⁹ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/211306>

¹⁰ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/37100>

¹¹ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/133>

CAI locatie 32395¹²

Deze locatie is beter bekend onder haar toponiem Potaardeberg, op een afstand van amper 150 meter van het projectgebied. Er is enkel een gepolijste bijl aangetroffen die geplaatst worden binnen de Steentijd. Hoewel in de CAI enkel een datering wordt gegeven van Steentijd, zijn gepolijste bijlen een van de meest herkenbare neolithische werktuigen¹³.

CAI locatie 37084¹⁴

Deze locatie is gelegen naast CAI locatie 211306. De locatie krijgt het toponiem Oude Kouter mee. Uit de Metaaltijden zijn twee kuiltjes met aardewerk aanwezig. De kuiltjes worden gedateerd in de Late IJzertijd, hoewel een datering in de eindfase van de Vroege IJzertijd ook mogelijk is. Uit de Romeinse Tijd is een waterput aanwezig. De put bevatte vele resten van Doornikse kalksteen en Balegemse kalkzandsteen, dit wist op de aanwezigheid van een stenen mantel. Op de stenen zijn eveneens overvloedige resten van typische Romeinse Kalkmortel aanwezig. De waterput is gevuld met nauwelijks dateerbare scherfjes en metalen objecten. In de bovenste vulling is vroegmiddeleeuws aardewerk aanwezig alsook een ijzeren pijlpunt. Men gaat er van uit dat het om een Romeinse waterput gaat die opgebouwd is uit recuperatiemateriaal van een nabijgelegen Romeinse steenbouwsite.

Er is een nederzetting aangetroffen uit de Vroege Middeleeuwen, meer bepaald de Karolingische periode. Het betreft een cluster paalgaten die toebehoren aan zeker 2 éénschepige houten constructies, geflankeerd door een gracht. Daarnaast zijn er 5 hutkommen teruggevonden (4 rechthoekig en 1 rond)¹⁵, alsook een klein éénschepige houtbouw met centraal erin een pottenbakkersoven (vol misbaksels)¹⁶. Daarnaast is een greppelconfiguratie aangetroffen. De greppelstructuur liep parallel aan de weg en loopt langs beide zijden spits toe. Aan de noordzijde werd een soort ingang 'en chicane' uitgewerkt naar de weg toe. In de greppelstructuur staken her en der palen en vooral in en rond het zuidelijk deel bevonden zich zware paalkuilen. In de ruimtes tussen de greppels waren paalsporen zichtbaar. Het aardewerk dat in de greppel is aangetroffen kon slechts algemeen in de Vroege Middeleeuwen gedateerd worden. Vermeldenswaardig is het feit dat de greppel enkele graven doorsnijdt.

Die graven behoren toe aan een grafveld dat geplaatst wordt binnen de Vroege Middeleeuwen. De oudste graven klimmen zeker op tot de laat-Merovingische tijd (oostelijk deel van het grafveld), terwijl de jongste graven (westelijk deel grafveld) tot de Karolingische tijd behoren. Het grafveld ligt parallel

¹² <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/32395>

¹³ <https://onderzoeksbals.onroenderfgoed.be/book/export/html/33856>

¹⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/37084>

¹⁵ De Clercq et al. 2003

¹⁶ De Groote et al. 2007: VIII

langs de weg. Er werden meer dan 120 graven aangetroffen die een oost-westoriëntatie hadden. Het betreft rijen met graven waarbinnen dan clusters herkenbaar zijn. Het oudste graf (7^e eeuw) had bijgiften en behoorde toe aan een vrouw. Algemeen kan men echter stellen dat er op enkele gespen na, weinig grafgiften aangetroffen¹⁷. Het westelijk deel stamt (zoals eerder aangegeven) uit de Karolingische periode, men baseert zich hiervoor op Karolingisch aardewerk dat aanwezig was in de aanlegkuilen.

Zoals eerder vermeld bevindt het grafveld zich langs een weg. Het betreft een holle weg, met een ca. 5 m brede strook van parallelle karsporen met een noord-zuidverloop. Langs beide zijden van de weg ligt telkens een flankerend grachtje. Het oppervlak werd gestabiliseerd met tegula-fragmenten, Doornikse kalksteen en dierenbotten. Uit de stratigrafie blijkt dat dit proces niet éénmalig was, maar zich herhaalde. De weg raakte in onbruik in de 10e eeuw.

Uit de Nieuwste tijd is een loopgracht aanwezig, het betreft een kronkelend spoor dat het terrein doorsnijdt van zuidwest naar noordoost. Het is echter niet duidelijk aan welke wereldoorlog de loopgracht toebehoorde.

CAI locatie 208583¹⁸

Deze locatie is gelegen vlakbij CAI locatie 207272 (ca. 1,2 - 1,4km van het projectgebied). Op deze locatie zijn eveneens brandrestengraven aangetroffen, die nu wel specifiek in de Midden-Romeinse Tijd gedateerd worden. De Middeleeuwen zijn enkel aanwezig onder de vorm van 2 kuilen, die in de Merovingische periode gedateerd worden op basis van het aardewerk.

CAI locatie 32389

In de wijk 'Kerkhoek' werd in 1986 door middel van een opgraving en in 2001 tijdens controle van werken sporen van een volmiddeleeuwse kerk aangetroffen. Deze werd later verlaten om op een andere locatie opnieuw opgebouwd te worden. De funderingen en grafkelders waren opgebouwd in Doornikse kalksteen, Balegemse zandsteen en veldsteen, in totaal werden een 20-tal graven aangetroffen. Onder de laag waar zich deze kerk bevond werd zowel vroegmiddeleeuws aardewerk als enkele Romeinse scherven aangetroffen¹⁹.

¹⁷ Declercq et al. 2003 & De Clercq et al. 2004: 10-11

¹⁸ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/208583>

¹⁹ BAUTERS L. en H. MESTDAGH 2001, 62-65 & Desmet G. en Rommelaere J., 1988, 48-49

3.5.2 (Archeologie)nota's

ID 7272

Eind 2017 werd door ADEDE Bvba een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd over een ca. 16ha groot perceel in de onmiddellijke nabijheid ten oosten van het onderzoeksgebied. Tijdens deze prospectie werden sporen en artefacten aangetroffen uit vrijwel alle archeologische periodes. Tijdens het onderzoek werden sporen aangetroffen van recente ploegsporen, paalsporen, perceelsgreppels, kuilen en groentebedden. Naast de vele recente sporen konden eveneens drie sporenclusters geregistreerd worden. Een eerste cluster bevond zich in het noorden van de site. De vele aardewerkfragmenten die hier gevonden werden laten het toe deze cluster te dateren in de vroegmiddeleeuwse periode. Mogelijks bevond zich hier een vroegmiddeleeuwse nederzetting. Een tweede sporencluster vertoonde eveneens een hoge vondstenfrequentie. Deze sporencluster bevindt zich in het zuidwesten van het onderzoeksgebied. In deze zone werden vier fragmenten terra sigillata geregistreerd en een schrabber. Deze schrabber werd aangetroffen binnen de C-horizont tijdens het opschaven van het vlak. Een mogelijke relatie met de grafcontext die toegeschreven werd aan de Klokbeercultuur naar analogie met het archeologisch vooronderzoek op de site van Flanders expo in 2012 werd hier als hypothese naar voren geschoven²⁰

De derde sporencluster bevindt zich in het zuidoosten van het onderzoeksgebied. In deze zone werden in één enkel rechthoekig spoor 141 fragmenten aardewerk uit de Klokbeercultuur gevonden. Deze volledige pot betreft mogelijks een grafgift²¹. Een bijkomende bemerking hierbij is de gelijkaardige hoogteligging van het huidige studiegebied. Drie zones werden afgebakend voor verder archeologisch onderzoek.

ID 6610

Begin 2018 werd door ABO NV een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd ter hoogte van Ettingen, quasi aangrenzend aan het onderzoeksgebied. Hierbij werd geen verder onderzoek geadviseerd aangezien over het gehele terrein de "bodem afgetopt was tot diep in de C-horizont"²². Ondanks deze aftoppingen werden 14 grondsporen geregistreerd. Zeven van deze sporen behoren toe aan twee greppels die aangetroffen zijn in de verschillende werkputten. De overige zeven sporen betreffen nog

²⁰ Janssens, D., et al, 2018, pp. 90

²¹ Verleysen, A., et al, 2018

²² Nijssen, E., et al, 2018

twee greppeltjes, één kuil en vier mogelijke paalkuilen. De vroegste datering van de aangetroffen sporen is post-middeleeuws²³.

3.5.3 Archeologische waardering

De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied aan de rand van de Scheldevallei vertoont gunstige indicaties naar occupatie en bewoning doorheen de menselijke geschiedenis. De reeds gekende archeologische onderzoeken vertegenwoordigen quasi elke periode in de menselijke geschiedenis, en dit zowel qua nederzettingcontexten als grafcontexten. Dit geldt in het bijzonder voor neolithische periodes, Romeinse periodes en Vroege middeleeuwen. Ook jongere duidingen werden aangetroffen. Met betrekking tot oudere periodes is eerder weinig gekend.

Met betrekking tot oudere periodes is eerder weinig gekend. De oudste gekende vondsten in Merelbeke dateren uit het Midden-Paleolithicum en betreffen een aantal toevalsvondsten die gedaan zijn tijdens baggerwerken voor de Ringvaart te Merelbeke. Paleolithische sites zijn niet gekend voor Merelbeke en wetenschappelijk vondstenmateriaal blijft zeer beperkt. Op vlak van Mesolithische sites kan men algemeen stellen dat deze voorkomen in een vrij ondiepe toestand. Dit maakt hen opspoorbaar via gericht prospectieonderzoek met boringen of proefputten, maar ook kwetsbaar voor processen van bioturbatie en verploegen. Echter bij jongere landbouwontginningen kunnen lithische ensembles nog duidelijk geconcentreerd aanwezig zijn. Bijgevolg treft men zeer zeldzaam gestratificeerde sites aan, maar raken de ensembles vermengd met vroegere finaal-paleolithische occupaties. Algemeen houdt men de 250m grens van een waterloop aan als een goede indicator, het projectgebied bevindt zich op ca. 400m van een gekende waterloop, maar wel in een gebied dat een groot aantal waterlopen (Schellebellebeek, Hollebeek, Werrebeek, Melsenbeek) herbergt. Duidelijke concentraties, waaronder uitgestrekte site-complexen doen zich in Zandig Vlaanderen vooral voor langsheen de droge oevers van middelgrote tot grote beken en rivieren. Echter verder weg van deze watersystemen treft men de kleinere vindplaatsen aan.

Een tweede indicator is de ligging van de site in het landschap. Hiervoor wordt een overgangszone tussen hoog en laag als gunstig beschouwd. Indien men het digitaal hoogtemodel vergelijkt met de locaties van de CAI-waarden, dan blijkt dat in de omgeving van het projectgebied een aantal sites gekend zijn hoger gelegen in het landschap, op eenzelfde hoogte als het projectgebied, deze worden onder andere gedateerd in het Neolithicum. In Zandig Vlaanderen is de kennis omtrent sites naar het laatmesolithicum toe zeer beperkt, men interpreteert dit als een mogelijke reflectie van de afnemende mobiliteit als gevolg van een toenemende bebossing. De aanwezigheid van Neolithische sites hoger

²³ *Idem*

gelegen in het landschap, kan als een mogelijke indicator beschouwd worden voor een continuïteit tussen ligging van laat-mesolithische sites en vroeg-neolithische sites. Bovendien treft men in het Zuid-Vlaamse heuvelgebied, waarvan Merelbeke zich aan een noordelijke uitloper bevindt, voornamelijk mesolithische vindplaatsen aan op hoger gelegen zandige (tertiaire) opduikingen (Muziekberg, Kluisberg, Pottelberg). Hier wordt de afwezigheid van valleisites beschreven als een gevolg van selectieve en gerichte prospecties in het verleden.

Men kan algemeen concluderen dat indien een landschappelijk bodemonderzoek uitwijst dat er sprake is van intacte bodems, een verkennend booronderzoek wel degelijk een aanvaardbare methode is om de aan- of afwezigheid van steentijdsites te gaan achterhalen. Hoofdzakelijk omdat de afwezigheid van gekende sites eerder een gevolg is van beperkt gericht onderzoek in de omgeving.

4 Besluit

4.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Ten einde een gedegen inschatting te kunnen maken van het projectgebied in functie van de archeologische verwachting, de geplande ingrepen, voorafgaande ingrepen, ... dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden.

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?

De cartografische bronnen die geraadpleegd werden, schetsen een afwezigheid van bebouwing binnen de contouren van het onderzoeksgebied met zekerheid vanaf de 18^e eeuw. Wat betreft oudere periodes dienen andere bronnen, waaronder eerder uitgewezen onderzoek, geraadpleegd te worden. De omgeving van Merelbeke getuigt reeds van een lange occupatiegeschiedenis waarbij elke periode uit de menselijke geschiedenis vertegenwoordigd wordt.

De landschappelijke ligging, op de rand van de Scheldevallei, geven alvast gunstige indicaties naar occupatie in de vroegste periodes waarvan CAI locatie 32395 mogelijks een getuige is. Tijdens het door ADEDE bvba uitgevoerde proefsleuvenonderzoek ter hoogte van de Molenkouter werden eveneens grondsporen uit het neolithicum evenals aardewerk en een enkele silexvondst van hoge kwaliteit vastgesteld. Deze silexvondsten werden aangetroffen binnen de C-horizont evenals de aanwezigheid van de grondsporen²⁴.

- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?

Binnen het onderzoeksgebied zijn nog geen archeologische vaststellingen gedaan, evenmin werd er voorafgaand reeds onderzoek verricht. In de ruimere omgeving, binnen een straal van ca. 1 km werden reeds verscheidene archeologische (voor)onderzoeken verricht die getuigen van een rijke occupatiegeschiedenis gaande van het neolithicum, Bronstijd, Late IJzertijd, Romeinse periode, vroege – en volle middeleeuwen, Nieuwe en Nieuwste Tijden.

- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?

Binnen het onderzoeksgebied is geen bebouwing vastgesteld voorafgaand. Enkele ingrepen in de vorm van de aanleg van nutsleidingen en putten is vastgesteld tijdens het terreinbezoek.

²⁴ Verleysen, A., et al, 2018

- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

De diepte van de geplande werken, 40cm bouwput en 80 cm ter hoogte van de fundering (na 15 cm ontzoden) en lokaal dieper ter hoogte van de regenwaterputten, vormen een bedreiging voor het potentiële bodemarchief. De controleboringen, uitgevoerd door ADEDE bvba, hebben aangetoond dat het terrein ondanks de vermoede verstoring intacte archeologisch relevante zones heeft vastgesteld. De vergraving heeft zich beperkt tot de bovenste lagen.

- Is er kennisvermeerderingspotentieel bij verder onderzoek?

Gezien het hoge archeologische potentieel van de omgeving en de vaststelling dat de archeologisch relevante lagen zich in gave toestand bevinden, is er wel degelijk een kennisvermeerderingspotentieel ter hoogte van het plangebied. Het onderzoeksgebied is daarbij één van de weinige resterende braakliggende terreinen binnen de omgeving. Noch tijdens het onderzoek aan de Molenkouter, noch aan Caritas en de Poelstraat werden de grenzen van de vastgestelde percelen aangetroffen. Mogelijks biedt verder onderzoek hierop een aanvulling.

4.2 Samenvatting onderzoek

De opdrachtgever wenst binnen het onderzoeksgebied meergezinswoningen te realiseren. ADEDE bvba werd aangesteld een bureauonderzoek van deze zone uit te voeren ten einde het archeologisch potentieel van de site in te schatten. Na het uitvoeren van deze bureaustudie werd besloten om controleboringen uit te voeren om de impact van de recente werkzaamheden in te schatten. Hierbij werd aangetoond er zich nog steeds archeologisch interessante lagen binnen het onderzoeksgebied bevinden. Een verder onderzoek met ingreep in de bodem wordt hierbij noodzakelijk geacht ten einde een volledige waardering van het terrein te bekomen. In eerste instantie wordt een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd, gevolgd door potentiële verkennende (en waarderende) boringen, met tot slot een proefsleuvenonderzoek. Deze worden uitgewerkt in het Programma Van Maatregelen.

5 Bibliografie

- De Bruycker D., *Beknopte Geschiedenis van Merelbeke*, Gent, s.d.
- BAUTERS L. en H. MESTDAGH 2001: Merelbeke-Kerkhoek: herwaardering van een archeologische site, in *Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 2000*, p. 62-65.
- Bogaert C. & Verbeeck M. 1989: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Gent, Kantons Destelbergen - Oosterzele, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 12N2*, Brussel - Turnhout.
- *Haecon & De Moor G. (2000) Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Brussel: Dienst Natuurlijke Rijkdommen*
- De Clercq W., 1999. Merelbeke. Een onverwachte kijk op het archeologisch patrimonium. Noodopgravingen en archeologisch waarderingsonderzoek op de Axxes-locatie: resten uit de bronstijd en de Romeinse periode. *Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium. Jaarboek van de Provincie Oost-Vlaanderen 1998*: 100-103.
- De Clercq W., 2001. Merelbeke. Archeologische begeleiding bij de heraanleg van de aansluiting van de E40 en de R4 en bij de aanleg van een carpoolparking. *Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium. Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 2000*: 215.
- De Clercq W., Bastiaens J., Deforce K., Desender K., Ervynck A., Gelorini V., Haneca K., Langoh R. & Van Peteghem A., 2004. Waarderend en preventief archeologisch onderzoek op de Axxes-locatie te Merelbeke (prov. Oost-Vlaanderen): een grafheuvel uit de Bronstijd en een nederzetting uit de Romeinse periode. *Archeologie in Vlaanderen VIII, 2001/2002*: 123-164.
- De Clercq W., Deschieter J. & De mulder G., 2003. Merelbeke. Caritas: archeologisch noodonderzoek op de vroeg- en volmiddeleeuwse begraafplaats en nederzetting in 2003. *Monumentenzorg en cultuurpatrimonium, Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 2003*: 142-145.
- De Clercq W., Deschieter J. & De mulder G., 2003. Merelbeke. Caritas: archeologisch noodonderzoek op de vroeg- en volmiddeleeuwse begraafplaats en nederzetting in 2003. *Monumentenzorg en cultuurpatrimonium, Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 2003*: 142-145.
- De Clercq W., Deschieter J. & De mulder G., 2004. Archeologisch noodonderzoek op de vroegen volmiddeleeuwse begraafplaats en nederzetting Merelbeke-Caritas. (Oost-Vlaanderen). Resultaten en eerste synthese na afronding van het veldonderzoek. *Archaeologia Mediaevalis 27*: 9-12. Brussel.
- De Geyter G. (1996) *Kaartblad 22 Gent, Schaal 1:50.000*. Brussel: Belgisch Geologische Dienst

- Desmet G. en Rommelaere J., 1988, De verdwenen kerk van Merelbeke (O.-VL.), in: *Archaeologia Mediaevalis*, 11, pp. 48-49.
- DESMET G & ROMMELAERE J, 1986, Merelbeke (O.-VL.): onderzoek naar de verdwenen kerk, in: *Archeologie* 1986/2, p 114-115
- Nijssen, E., et al, Nota Archeologische evaluatie van het bodemarchief te Merelbeke Ettingen, (Oost-VL)
- Verleysen A., Van Wetter S., Logan M., Rochtus G., Janssens D. & Claeys S., 2018, *Archeologienota Molenkouter te Merelbeke, (Oost-Vlaanderen)*, ADEDE Archeologisch Rapport 232, Gent

Websites

<https://www.merelbeke.be/bestuur/over-merelbeke/geschiedenis-van-merelbeke-en-haar-deelgemeenten/het-land-van-aalst>

<https://www.merelbeke.be/bestuur/over-merelbeke/geschiedenis-van-merelbeke-en-haar-deelgemeenten/merelbeke>

<http://belgica.kbr.be>

<http://www.ngi.be>

<https://cai.onroerenderfgoed.be>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Merelbeke <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121356> (geraadpleegd op 16 oktober 2017).

www.geopunt.be

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied	- 10 -
Figuur 2. Plaatsbezoek ADEDE bvba met bovenaan zicht op grondstockages op het terrein, onderaan locatie NATO leiding (foto onderaan door opdrachtgever)	- 12 -
Figuur 3. Plaatsbezoek ADEDE bvba met zicht reeds aanwezige nutsvoorzieningen, bovenaan centraal op het terrein, onderaan de oostelijke zijde van het perceel.	- 13 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 21 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 22 -
Figuur 6. Hoogteprofielen van het projectgebied.	- 23 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.	- 24 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.	- 25 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 26 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.	- 27 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.	- 28 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 29 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 30 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.	- 33 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.	- 35 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.	- 36 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 37 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.	- 38 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 1971.	- 39 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 1979 - 1990.	- 40 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 2013.	- 41 -
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 2014.	- 42 -
Figuur 23. Boorplan	- 43 -
Figuur 24. Zicht op boring 3 (links) en boring 2 (rechts)	- 44 -
Figuur 25. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 45 -